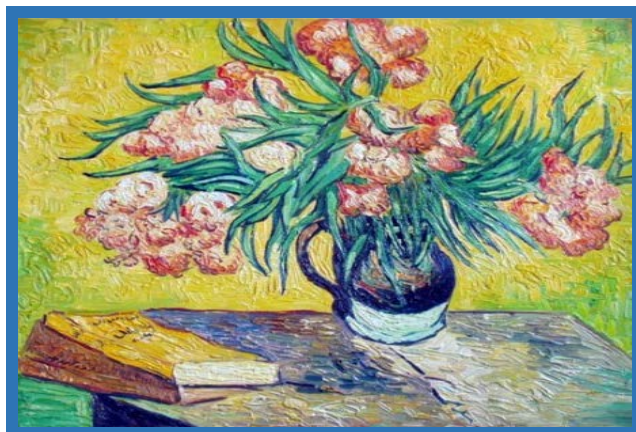

Εκπαιδευτικό - Διεπιστημονικό
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ
ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ
στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Εκπόνηση-επιστημονική επιμέλεια του προγράμματος

ΒΑΣΙΛΕΙΑ (ΛΙΑΝΑ) ΚΑΛΟΚΥΡΗ
Σ.Ε.Ε. ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ – ΠΕ.Κ.Ε.Σ. ΚΡΗΤΗΣ

Συνεργασία στην υλοποίηση-Συντονιστική Ομάδα του προγράμματος

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ (Σ.Ε.Ε.)

Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕ.Κ.Ε.Σ. ΚΡΗΤΗΣ:

Σ.Ε.Ε. ΠΕ01 ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΤΡΙΑΠΓΚΑΣ

Σ.Ε.Ε. ΠΕ02 ΣΤΕΡΓΙΑΝΗ ΖΑΝΕΚΑ

Σ.Ε.Ε. ΠΕ02 ΒΑΣΙΛΕΙΑ (ΛΙΑΝΑ) ΚΑΛΟΚΥΡΗ

Σ.Ε.Ε. ΠΕ03 ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΛΥΚΑΚΗΣ

Σ.Ε.Ε. ΠΕ03 ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΝΕΛΛΟΣ

Σ.Ε.Ε. ΠΕ04 ΑΘΗΝΑ ΓΚΙΝΟΥΔΗ

Σ.Ε.Ε. ΠΕ04 ΜΑΡΙΑ ΚΑΛΑΘΑΚΗ

Σ.Ε.Ε. ΠΕ07 ΣΟΦΙΑ ΓΙΑΣΣΑΚΗ

Σ.Ε.Ε. ΠΕ11 ΛΗΔΑ ΖΑΜΠΕΤΑΚΗ

Σ.Ε.Ε. ΠΕ79 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΡΟΣΟΥΛΑΚΗΣ

Σ.Ε.Ε. ΠΕ86 ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΝΣΕΛΗΝΑΣ

Ηράκλειο Κρήτης
Σχολ. έτος 2019-20

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ

**Εκπόνηση – επιστημονική επιμέλεια
του εκπαιδευτικού-διεπιστημονικού
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ
ΒΑΣΙΛΕΙΑ (ΛΙΑΝΑ) ΚΑΛΟΚΥΡΗ
Σ.Ε.Ε. ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ – ΠΕ.Κ.Ε.Σ. ΚΡΗΤΗΣ**

**Επιμέλεια και σύνθεση αρχείου
ΒΑΣΙΛΕΙΑ (ΛΙΑΝΑ) ΚΑΛΟΚΥΡΗ
Σ.Ε.Ε. ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ – ΠΕ.Κ.Ε.Σ. ΚΡΗΤΗΣ**

Ιστότοπος του προγράμματος
<https://linguilliteracy.wordpress.com/>

**Συνεργασία στην υλοποίηση–
Συντονιστική Ομάδα του προγράμματος**
ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ (Σ.Ε.Ε.)
Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕ.Κ.Ε.Σ. ΚΡΗΤΗΣ:
Σ.Ε.Ε. ΠΕ01 ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΤΡΙΛΙΓΚΑΣ
Σ.Ε.Ε. ΠΕ02 ΣΤΕΡΓΙΑΝΗ ΖΑΝΕΚΑ
Σ.Ε.Ε. ΠΕ02 ΒΑΣΙΛΕΙΑ (ΛΙΑΝΑ) ΚΑΛΟΚΥΡΗ
Σ.Ε.Ε. ΠΕ03 ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΛΥΚΑΚΗΣ
Σ.Ε.Ε. ΠΕ03 ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΝΕΛΛΟΣ
Σ.Ε.Ε. ΠΕ04 ΑΘΗΝΑ ΓΚΙΝΟΥΔΗ
Σ.Ε.Ε. ΠΕ04 ΜΑΡΙΑ ΚΑΛΑΘΑΚΗ
Σ.Ε.Ε. ΠΕ07 ΣΟΦΙΑ ΓΙΑΣΣΑΚΗ
Σ.Ε.Ε. ΠΕ11 ΛΗΔΑ ΖΑΜΠΕΤΑΚΗ
Σ.Ε.Ε. ΠΕ79 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΡΟΣΟΥΛΑΚΗΣ
Σ.Ε.Ε. ΠΕ86 ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΝΣΕΛΗΝΑΣ

Ηράκλειο Κρήτης

Σχολ. έτος 2019-20

Εκπαιδευτικό - Διεπιστημονικό ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση ΣΧΟΛ. ΕΤΟΣ 2019-20

Πίνακας περιεχομένων

Προλεγόμενα για το εκπαιδευτικό - διεπιστημονικό «Πρόγραμμα Υποστήριξης Γλωσσικού Γραμματισμού» Βασιλεία (Λιάνα) Καλοκύρη **5**

Προλεγόμενα της Συντονιστικής Ομάδας του «Προγράμματος Υποστήριξης Σ.Ε.Ε. Δ/θμιας Εκπ/σης του ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Κρήτης προς τους Εκπαιδευτικούς των Σχολείων Δ/θμιας εκπ/σης επιστημονικής αρμοδιότητάς τους **11**

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ. ΣΧΟΛ. ΕΤΟΣ 2019-20 **16**

Το θεωρητικό πλαίσιο του προγράμματος..... **16**

Σκοπός, στόχοι, υλοποίηση **24**

Σκοπός **24**

Στόχοι **24**

Ποιοι Εκπαιδευτικοί και πώς μπορούν να συμμετέχουν στις δράσεις του «Προγράμματος Υποστήριξης Γλωσσικού Γραμματισμού», σχολ. έτους 2019-20» **25**

Χρόνος και τόπος υλοποίησης **25**

Πλαίσιο ένταξης των δράσεων του Προγράμματος στο ωρολόγιο πρόγραμμα..... **26**

Συντονισμός – υποστήριξη Εκπαιδευτικών από Συντονιστή/-στρια Εκπαιδευτικού Έργου επιστημονικής ευθύνης..... **27**

Ετήσιο Πρόγραμμα δράσεων – υλοποίηση από Εκπαιδευτικούς. Δόμηση του Προγράμματος σε τρεις φάσεις. **28**

Προτεινόμενες Δράσεις γλωσσικού γραμματισμού. Περιγραμμά δράσεων 33

**I. Δράσεις για κάλυψη βασικών ελλειμμάτων και αντίστοιχα
ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων γλωσσικού γραμματισμού
(εκφραστική ανάγνωση, «ευανάγνωστη» γραφή, ορθογραφία,
κατανόηση/παραγωγή λόγου). 33**

«Υποστήριξη βασικών δεξιοτήτων γλωσσικού γραμματισμού:
βελτίωση ανάγνωσης – γραφής – ορθογραφίας- κατανόησης
προφορικού/γραπτού λόγου..... 33

**II. Δράσεις για περαιτέρω ανάπτυξη γλωσσικού γραμματισμού
(λειτουργική χρήση της γλώσσας σε επικοινωνιακό πλαίσιο,
ανάπτυξη φιλιαναγνωσίας, καλλιέργεια εκτίμησης για αξία γλώσσας
κ.ά.) 37**

1. Συστηματική συγγραφή μιας παραγράφου 37
2. Ποικίλες Δραστηριότητες Γλωσσικού Γραμματισμού 37
3. Καλλιέργεια φιλιαναγνωσίας. Διδασκαλία στην τάξη ολόκληρου λογοτεχνικού έργου (μυθιστορήματος ή συλλογής διηγημάτων ή ποιημάτων κ.λ.π.) – και σύνδεση λογοτεχνίας με μη φιλολογικά μαθήματα 38
4. Καλλιέργεια φιλιαναγνωσίας. Βιβλιοπαρουσιάσεις (λογοτεχνικών αλλά και επιστημονικών βιβλίων, κατάλληλων για την ηλικία των μαθητών)..... 40
5. Λέσχη ανάγνωσης. Καλλιέργεια φιλιαναγνωσίας..... 41
6. Ερευνητικές Εργασίες 41
7. Δημιουργικές Εργασίες στο Λύκειο 42
8. Διάφορες Εργασίες στο πλαίσιο των μαθημάτων στην Π/θμια και Δ/θμια Εκπ/ση 42
9. Προγράμματα ή Όμιλοι (στα Πειραματικά Γυμνάσια-Λύκεια) με θεματική ή και γενικότερα στόχους που αφορούν στην καλλιέργεια (κατανόηση /παραγωγή) προφορικού ή γραπτού λόγου. 42
10. Δραστηριότητες αξιοποίησης της Τέχνης με στόχους ανάπτυξης του γλωσσικού γραμματισμού. Δυνατότητα εφαρμογής σε όλα μαθήματα. 42
11. Διασχολικός Διαγωνισμός Ορθογραφίας ή ενδοσχολικοί διαγωνισμοί ορθογραφίας. 44

12. Ερωτηματολόγιο πριν/μετά τις Δράσεις, δραστηριότητες αποτίμησης μαθησιακών αποτελεσμάτων και «μετασχηματίζουσας μάθησης»	44
13. Τετράδιο Δραστηριοτήτων Γλωσσικού Γραμματισμού.....	45
14. Άλλες καινοτόμες δράσεις ή καλές πρακτικές.	46
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1. Ενδεικτικό Ερωτηματολόγιο για διερεύνηση αντιλήψεων και στάσεων των μαθητών απέναντι σε θέματα Γλωσσικού Γραμματισμού.	47
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2. Ερωτηματολόγιο Διαγνωστικής αυτοαξιολόγησης Γυμνασίου – ΓΕΛ Φουρφουρά για διερεύνηση εκπαιδευτικών αναγκών των μαθητών/-τριών σε ζητήματα γλωσσικού γραμματισμού	50
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3. Παραδείγματα "παιγνιωδών ασκήσεων" και δραστηριοτήτων γλωσσικών που ελκύουν το ενδιαφέρον των μαθητών..	52
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4. Υποστήριξη του γλωσσικού γραμματισμού. Παραδείγματα υλικού - δραστηριοτήτων για τη Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία στο Γυμνάσιο	64
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5. «Καλές πρακτικές – ενδεικτικές δραστηριότητες για την καλλιέργεια της φιλιαναγνωσίας»	71
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6. Συνοπτική θεώρηση: ο γλωσσικός γραμματισμός στο σχολείο	73
Παράρτημα 7. Αξιοποίηση έργων τέχνης στο πλαίσιο του Προγράμματος Υποστήριξης Γλωσσικού Γραμματισμού. Βασιλεία (Λιάνα) Καλοκύρη.....	75
Επιλογικά	88

Προλεγόμενα για το εκπαιδευτικό - διεπιστημονικό «Πρόγραμμα Υποστήριξης Γλωσσικού Γραμματισμού»

Εκπόνηση Προγράμματος: Βασιλεία (Λιάνα) Καλοκύρη

Αγαπητοί και Αγαπητές Συνάδελφοι,

Βάση για τη συγκρότηση του «Προγράμματος Υποστήριξης Γλωσσικού Γραμματισμού» έχουν αποτελέσει οι κοινές εμπειρικές παρατηρήσεις μας από τη σχολική πραγματικότητα, αφενός σχετικά με ελλείμματα γλωσσικού γραμματισμού των μαθητών/-τριών, κατά περιπτώσεις ακόμη σε βασικές δεξιότητες γραφής, ορθογραφίας, ανάγνωσης και κατανόησης, και αφετέρου σχετικά με την ανάγκη για περαιτέρω ανάπτυξη γλωσσικού γραμματισμού, σε συνδυασμό με κριτικό στοχασμό, δημοκρατική και πολιτισμική καλλιέργεια και δεξιότητες σε Τ.Π.Ε. (σύγχρονες ανάγκες για πολυγραμματισμό).

Στο πνεύμα της **ενίσχυσης των γλωσσικών δεξιοτήτων των μαθητών/-τριών και της αντιμετώπισης γλωσσικών ελλειμμάτων τους**, από το σχολικό έτος 2013-14, ως Σχολική Σύμβουλος Φιλολόγων, υποστήριζα στα σχολεία επιστημονικής και παιδαγωγικής αρμοδιότητάς μου **«Διασχολικό Δίκτυο Γλωσσικού Γραμματισμού»¹**, με δράσεις που συνεπικουρούν τους στόχους του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας, και από το σχολ. έτος 2014-15 λειτούργησε [ομώνυμη ιστοσελίδα](http://diktyofilologonkalokyri.weebly.com) στον ιστότοπο που συντονίζω (για τους Φιλολόγους επιστημονικής αρμοδιότητάς μου), [ΔΙΚΤΥΟ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ – ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΕΣ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ](http://diktyofilologonkalokyri.weebly.com) (<http://diktyofilologonkalokyri.weebly.com>), ώστε να δίδεται η

¹ Γραφ. Σχ. Συμβ. Ηρακλείου Κρήτης. Αρ. Πρ. 480/6-5-2014. Σχολ. Σύμβουλος Φιλολόγων Λιάνα Καλοκύρη. Εργαστηριακό Σεμινάριο για τη Συμμετοχή Φιλολόγων σε «Διασχολικό Δίκτυο Γλωσσικού Γραμματισμού». Επίσης, ενδεικτικά: Γραφ. Σχ. Συμβ. Ηρακλείου Κρήτης. Αρ. Πρ. 586/4-5-2015. Σχ. Σύμβ. Β. Καλοκύρη. α) Αναρτήσεις δράσεων Φιλολόγων στο πλαίσιο του «Διασχολικού Δικτύου Γλωσσικού Γραμματισμού». β) Επιμορφωτική συνάντηση απολογισμού και ανατροφοδότησης του «Διασχολικού Δικτύου Γλωσσικού Γραμματισμού».

δυνατότητα για ανατροφοδότηση και συστηματική συνεργασία μεταξύ των Φιλολόγων και να αναδεικνύεται ταυτόχρονα το έργο που γίνεται στις τάξεις και γενικότερα στα σχολεία μας!

Πιστεύοντας στην αποτελεσματικότητα των **προγραμματισμένων και συστηματικών** εκπαιδευτικών παρεμβάσεων, διαμόρφωσα και υπέβαλα στο ΥΠΠΕΘ το ["Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα: "Δράσεις του Διασχολικού Δικτύου Γλωσσικού Γραμματισμού"](#), το οποίο εγκρίθηκε από το ΥΠΠΕΘ, μετά από σχετική εισήγηση του ΙΕΠ, κατά το σχολ. έτος 2017-18², για υλοποίηση στα σχολεία επιστημονικής και παιδαγωγικής αρμοδιότητάς μου. Στο πλαίσιο του προγράμματος, πρότεινα τη συνεργασία των Φιλολόγων με εκπαιδευτικούς άλλων ειδικοτήτων, προκειμένου ο γλωσσικός γραμματισμός να υποστηριχθεί, διαμέσου όλων των μαθημάτων, σε ανταπόκριση προς τις ανάγκες των μαθητών και τα αναλυτικά προγράμματα των μαθημάτων.

Στη βάση των παραπάνω, εκπόνησα και διαμόρφωσα το **εκπαιδευτικό - διεπιστημονικό «Πρόγραμμα Υποστήριξης Γλωσσικού Γραμματισμού»**, που παρουσιάζεται στη συνέχεια.

Θεωρώντας, μάλιστα, ότι η εφαρμογή του Προγράμματος και στην Πρωτοβάθμια και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, με δράσεις προσαρμοσμένες στην αντίστοιχη βαθμίδα και τάξη, θα βοηθούσε στην ανάπτυξη του γλωσσικού γραμματισμού και την αντιμετώπιση μαθησιακών αδυναμιών, υπέβαλα ως Συντονίστρια Εκπαιδευτικού Έργου Φιλολόγων σχετική πρόταση στο ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Κρήτης.

Είναι ιδιαίτερη χαρά για μένα η αποδοχή της πρότασής μου **για συνεργασία στην υλοποίηση του Προγράμματος** από τους **συναδέλφους Συντονιστές/Συντονίστριες Εκπαιδευτικού**

² Δίκτυο Συνεργασίας Φιλολόγων-Συνεργατικές Ιστοσελίδες→ Διασχολικό Δίκτυο Γλωσσικού Γραμματισμού: [ΥΠΠΕΘ Αρ Πρ Δ2/202726/21-11-17. Έγκριση Εκπαιδευτικού προγράμματος "Δράσεις Υποστήριξης Γλωσσικού Γραμματισμού"](#) Επίσης, ενδεικτικά: Φιλολογοί Ηρακλείου→Ανακοινώσεις : [Σχ. Σ. Β. Καλοκύρη. Πρόσκληση συμμετοχής Φιλολόγων αρμοδιότητας και Σχολείων Παιδαγωγικής Ευθύνης στις «Δράσεις του Διασχολικού Δικτύου Γλωσσικού Γραμματισμού, κατά το σχολ. έτος 2017-18»](#)

Έργου Δ/θμιας Εκπ/σης του ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Κρήτης που συμμετέχουν στην **Συντονιστική Ομάδα. Ευχαριστώ θερμά** όλους και όλες, για την ενεργό συμμετοχή και την κοινή προσπάθεια να εμψυχώσουμε και να στηρίξουμε τους εκπαιδευτικούς επιστημονικής αρμοδιότητάς μας, στην επίτευξη καλύτερων μαθησιακών αποτελεσμάτων σε ζητήματα γλωσσικού γραμματισμού!

Μια σύντομη επισκόπηση του «Προγράμματος Υποστήριξης Γλωσσικού Γραμματισμού» στη Δ/θμια Εκπαίδευση, το οποίο αναλυτικά μπορείτε να δείτε παρακάτω:

Στη βάση των εμπειρικών διαπιστώσεων από τη σχολική πραγματικότητα, σχετικά με την ανάγκη αντιμετώπισης γλωσσικών ελλειμμάτων των μαθητών/τριών και βελτίωσης των γλωσσικών δεξιοτήτων τους, προτείνω, στο πλαίσιο του Προγράμματος, **δράσεις που ενισχύουν και συνεπικουρούν τους στόχους του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας**, καθώς δεν επαρκούν οι ώρες του μαθήματος -κυρίως για συσσωρευμένα μαθησιακά ελλείμματα προηγούμενων σχολικών χρόνων.

Παράλληλα, η πρότασή μου για συνεργασία των εκπαιδευτικών διαφορετικών ειδικοτήτων στηρίζεται στη **θεώρηση της γλωσσικής καλλιέργειας ως μέρους της ευρύτερης μόρφωσης** των μαθητών/-τριών, η οποία επιδιώκεται μέσα από όλα τα μαθήματα και δεν αποτελεί στόχο αποκλειστικώς των φιλολογικών μαθημάτων, χωρίς να υποκαθιστά ειδικότερους στόχους άλλων μαθησιακών αντικειμένων.

Μάλιστα, θεωρώ ότι, ιδιαίτερα στη σύγχρονη εποχή, ο γλωσσικός γραμματισμός είναι απαραίτητος *και* για τον κοινωνικό γραμματισμό, και συνακόλουθα *και για την ισότιμη συμμετοχή* των μαθητών/-τριών ως αυριανών πολιτών **στην κοινωνία και την αποφυγή κοινωνικού αποκλεισμού**. Οι στόχοι ανάπτυξης του γλωσσικού γραμματισμού συνδέονται άρρηκτα με τη λειτουργικότητα της γλώσσας για τη δημοκρατία και τον πολιτισμό.

Στο πλαίσιο της προαναφερόμενης προβληματικής, **σκοπός** των δράσεων του «Προγράμματος Υποστήριξης Γλωσσικού Γραμματισμού», οι οποίες συνεπικουρούν τους στόχους των αναλυτικών προγραμμάτων και οδηγιών διδασκαλίας των μαθημάτων στη Δ/θμια Εκπ/ση, είναι **η υποστήριξη του γλωσσικού γραμματισμού** των μαθητών/τριών, **νοούμενου ως βελτίωσης των γλωσσικών δεξιοτήτων κατανόησης και παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου και ως καλλιέργειας της κριτικής και δημιουργικής σκέψης, με γνώμονα την προαγωγή ενός δημοκρατικού και ανθρωπιστικού πολιτισμού.**

Το «Πρόγραμμα Υποστήριξης του Γλωσσικού Γραμματισμού» είναι **στοχοκεντρικό**, με βασικό χαρακτηριστικό του **την ευελιξία στη διαμόρφωση των δράσεων**. Στο πλαίσιό του μπορούν να σχεδιαστούν και να εφαρμοστούν **ποικίλες δράσεις, λαμβάνοντας υπόψη τα ειδικότερα χαρακτηριστικά του μαθητικού πληθυσμού** (σχολείο αστικής/ ημιαστικής/αγροτικής περιοχής, κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες και μορφωτικό κεφάλαιο των γονέων, επιδόσεις μαθητών, ειδικές ή μη-ειδικές μαθησιακές δυσκολίες κ.ά.).

Οι μαθητές/τριες μπορούν να υποστηριχθούν **συστηματικά**, με κατάλληλες δράσεις, προκειμένου

- ✓ να αναπτύξουν, αντίστοιχα με τους ειδικότερους στόχους, **ικανότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου**, ανάλογα με το ειδικότερο γνωστικό αντικείμενο του μαθήματος και γενικότερα με το επικοινωνιακό πλαίσιο
- ✓ να κατακτήσουν **βασικά στοιχεία γλώσσας (εκφραστική ανάγνωση, «ευανάγνωστη» γραφή, ορθογραφία)**
- ✓ να **εκτιμούν και να απολαμβάνουν λογοτεχνικά και επιστημονικά κείμενα**

- ✓ **ή και να αποκτήσουν άνεση στη διαχείριση ειδικότερων κειμένων πρακτικού χαρακτήρα** (π.χ. αιτήσεων, δελτίων-λογαριασμών Δ.Ε.Η. κ.ά., βιογραφικών σημειωμάτων κ.λ.π.) που αφορούν και στον **κοινωνικό γραμματισμό** τους.

Οι συμμετέχοντες/-ουσες εκπαιδευτικοί μπορούν να ορίσουν τον ειδικό στόχο, ανάλογα με τις ανάγκες των μαθητών/-τριών τους καθώς επίσης να καθορίσουν το είδος και τη διάρκεια των δράσεων που θα υλοποιηθούν.

Συνοπτικά, ανάλογα με τις ανάγκες των μαθητών/τριών **προτείνονται δυο βασικοί άξονες δράσεων:**

I. Δράσεις για κάλυψη βασικών ελλειμμάτων και αντίστοιχα για **ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων** γλωσσικού γραμματισμού (εκφραστική ανάγνωση, «ευανάγνωστη» γραφή, ορθογραφία, κατανόηση/παραγωγή λόγου).

II. Δράσεις για **περαιτέρω ανάπτυξη γλωσσικού γραμματισμού** (λειτουργική χρήση της γλώσσας σε επικοινωνιακό πλαίσιο, ανάπτυξη φιλιαναγνωσίας, καλλιέργεια εκτίμησης για αξία γλώσσας κ.ά.)

Υπογραμμίζω ως εξαιρετικά σημαντική **την ευαισθητοποίηση των μαθητών/-τριών στην αρχή του Προγράμματος**, ώστε να είναι **συν-οδοιπόροι και συν-εργάτες με τους εκπαιδευτικούς** στους από κοινού προσδιοριζόμενους στόχους. Στην κατεύθυνση αυτή, προτείνω **η έναρξη του Προγράμματος στο σχολείο να γίνεται μετά από συνεννόηση μεταξύ των εκπαιδευτικών** που συμμετέχουν στο Πρόγραμμα, **την ίδια μέρα**, με δράσεις ευαισθητοποίησης-υποκίνησης του ενδιαφέροντος των μαθητών, ώστε να δίνεται **«πανηγυρικός χαρακτήρας»**, μιας σημαντικής **ετήσιας προσπάθειας, με στόχους βελτίωσης για κάθε μαθητή/τρια.**

Αγαπητοί και Αγαπητές Συνάδελφοι,

Σας προσκαλώ να δηλώσετε συμμετοχή στο «Πρόγραμμα Υποστήριξης Γλωσσικού Γραμματισμού» στη Δ/θμια Εκπ/ση, στην ηλεκτρονική δ/νση

[ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ \(Ιαν. 2020\)](#)

και να συμμετέχετε με δράσεις σας, αντίστοιχες προς τις εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών/-τριών σας, αντλώντας έμπνευση και υλικό από το Πρόγραμμα που ακολουθεί, **σε μια κοινή προσπάθεια για την ανάπτυξη του γλωσσικού γραμματισμού των μαθητών/-τριών μας!**

Η Συντονίστρια Εκπαιδευτικού Έργου Φιλολόγων

ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Κρήτης

Βασιλεία (Λιάνα) Καλοκύρη

Προλεγόμενα
της Συντονιστικής Ομάδας του
«Προγράμματος Υποστήριξης Γλωσσικού Γραμματισμού»³
- Σ.Ε.Ε. Δ/θμιας Εκπ/σης του ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Κρήτης
προς τους
Εκπαιδευτικούς των Σχολείων Δ/θμιας Εκπ/σης
επιστημονικής αρμοδιότητας τους

Αγαπητοί και Αγαπητές Συνάδελφοι,

Καλή χρονιά, με επιτυχία στο εκπαιδευτικό έργο, δημιουργικότητα και γόνιμες συνεργασίες!

Περνώντας από τις ευχές στη δράση για την επίτευξή τους, με την αρχή της νέας χρονιάς, προτείνουμε την έναρξη μιας κοινής προσπάθειας μεταξύ εκπαιδευτικών διαφορετικών ειδικοτήτων για την αντιμετώπιση γλωσσικών ελλειμμάτων των μαθητών/-τριών μας και την ανάπτυξη γλωσσικού γραμματισμού.

Πιο συγκεκριμένα, ως **Συντονιστές/-στριες Εκπαιδευτικού Έργου Δ/θμιας Εκπ/σης του ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Κρήτης, συνεργαζόμενοι/-νες ως Συντονιστική Ομάδα του εκπαιδευτικού – διεπιστημονικού «Προγράμματος Υποστήριξης Γλωσσικού Γραμματισμού»**, προτείνουμε και στηρίζουμε την υλοποίησή του **και σας προσκαλούμε, εφόσον επιθυμείτε, να συμμετάσχετε με δράσεις, κυρίως στο πλαίσιο της διδασκαλίας των μαθημάτων της ειδικότητάς σας και -ακόμη καλύτερα- σε συνεργασία με εκπαιδευτικούς άλλων ειδικοτήτων Δ/θμιας Εκπ/σης (επιστημονικής αρμοδιότητας των Συντονιστών Εκπαιδευτικού Έργου (Σ.Ε.Ε.) της Ομάδας μας).**

Η προβληματική της πρότασής μας, συνοπτικά, αφορά στα ακόλουθα. Συμμεριζόμαστε εμπειρικές διαπιστώσεις σας για γλωσσικά ελλείμματα των μαθητών/-τριών και προβληματισμούς για την ανάγκη αντιμετώπισής τους. Στην κατεύθυνση αυτή, χρήσιμες μπορούν να είναι δράσεις που **ενισχύουν τα ερεθίσματα του**

³ Το κείμενο αυτό διαμορφώθηκε από τη Συντονιστική Ομάδα του Προγράμματος για αποστολή στους εκπαιδευτικούς επιστημονικής αρμοδιότητάς τους, σχολείων Δ/θμιας Εκπ/σης Κρήτης, ως ανακοίνωση-πρόσκληση συμμετοχής στο πρόγραμμα. Βλ. Εγκύκλιος ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Κρήτης, Ηράκλειο, Αρ. Πρωτ. Φ.2 /174/20-1-2020, με θέμα: «Πρόσκληση για συμμετοχή εκπαιδευτικών ειδικοτήτων Δ/θμιας Εκπ/σης (σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα αποδεκτών) στο εκπαιδευτικό – διεπιστημονικό «Πρόγραμμα Υποστήριξης Γλωσσικού Γραμματισμού».

μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας και συνεπικουρούν τους στόχους του, οι οποίοι δεν είναι εύκολο να καλυφθούν στο πλαίσιο των ωρών του μαθήματος, ιδίως στις περιπτώσεις που υπάρχουν μαθησιακά ελλείμματα από προηγούμενα σχολικά χρόνια. **Η γλωσσική καλλιέργεια, εξάλλου, εντάσσεται στη γενικότερη μόρφωση**, δεν αποτελεί στόχο αποκλειστικώς συγκεκριμένου μαθήματος και **μπορεί να στηριχθεί από διαφορετικές ειδικότητες εκπαιδευτικών**, χωρίς να υποκαθιστά ειδικότερους στόχους των μαθησιακών αντικειμένων. Αναγνωρίζουμε, παράλληλα, ότι ο γλωσσικός γραμματισμός είναι σημαντικός **και για τον κοινωνικό γραμματισμό -κι επομένως και για την ισότιμη συμμετοχή των αυριανών πολιτών στην κοινωνία και την αποφυγή κοινωνικού αποκλεισμού**. Γενικότερα, εκτιμάμε τη λειτουργικότητα της γλώσσας για τη δημοκρατία και τον πολιτισμό.

Στο πλαίσιο αυτής της προβληματικής, **σκοπός** των δράσεων του «Προγράμματος Υποστήριξης Γλωσσικού Γραμματισμού», οι οποίες συνεπικουρούν τους στόχους των αναλυτικών προγραμμάτων και οδηγιών διδασκαλίας των μαθημάτων στη Δ/θμια Εκπ/ση, είναι **η υποστήριξη του γλωσσικού γραμματισμού των μαθητών/τριών, νοούμενου ως βελτίωσης των γλωσσικών δεξιοτήτων κατανόησης και παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου και ως καλλιέργειας της κριτικής και δημιουργικής σκέψης, με γνώμονα την προαγωγή ενός δημοκρατικού και ανθρωπιστικού πολιτισμού**.

Το Πρόγραμμα «Υποστήριξης του Γλωσσικού Γραμματισμού» είναι στοχοκεντρικό, με βασικό χαρακτηριστικό του **την ευελιξία στη διαμόρφωση των δράσεων**. Στο πλαίσιο του μπορούν να σχεδιαστούν και να εφαρμοστούν **ποικίλες δράσεις, λαμβάνοντας υπόψη τα ειδικότερα χαρακτηριστικά του μαθητικού πληθυσμού** (σχολείο αστικής/ημιαστικής/αγροτικής περιοχής, κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες και μορφωτικό κεφάλαιο των γονέων, επιδόσεις μαθητών, ειδικές ή μη-ειδικές μαθησιακές δυσκολίες κ.ά.).

Οι μαθητές/τριες μπορούν να υποστηριχθούν **συστηματικά**, με κατάλληλες δράσεις, προκειμένου να αναπτύξουν, αντίστοιχα με τους ειδικότερους στόχους, **ικανότητες κατανόησης, παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου, ανάλογα με το ειδικότερο γνωστικό αντικείμενο του μαθήματος και γενικότερα με το επικοινωνιακό πλαίσιο, να κατακτήσουν**

βασικά στοιχεία γλώσσας (εκφραστική ανάγνωση, «ευανάγνωστη» γραφή, ορθογραφία), να εκτιμούν και να απολαμβάνουν λογοτεχνικά και επιστημονικά κείμενα ή και να αποκτήσουν άνεση στη διαχείριση ειδικότερων κειμένων πρακτικού χαρακτήρα (π.χ. αιτήσεων, δελτίων-λογαριασμών Δ.Ε.Η. κ.ά., βιογραφικών σημειωμάτων κ.λ.π.) που αφορούν και στον κοινωνικό γραμματισμό τους.

Οι συμμετέχοντες/-ουσες εκπαιδευτικοί μπορούν να ορίσουν ελεύθερα τον ειδικό στόχο, καθώς επίσης να καθορίσουν το είδος και τη διάρκεια των δράσεων που θα υλοποιηθούν.

Συνοπτικά, ανάλογα με τις ανάγκες των μαθητών/τριών **προτείνονται δυο βασικοί άξονες δράσεων:**

I. Δράσεις για κάλυψη βασικών ελλειμμάτων και αντίστοιχα για **ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων** γλωσσικού γραμματισμού (εκφραστική ανάγνωση, «ευανάγνωστη» γραφή, ορθογραφία, κατανόηση/παραγωγή λόγου).

II. Δράσεις για **περαιτέρω ανάπτυξη γλωσσικού γραμματισμού** (λειτουργική χρήση της γλώσσας σε επικοινωνιακό πλαίσιο, ανάπτυξη φιλιαναγνωσίας, καλλιέργεια εκτίμησης για αξία γλώσσας κ.ά.)

Υπογραμμίζεται ως εξαιρετικά σημαντική η **ευαισθητοποίηση των μαθητών/-τριών στην αρχή του Προγράμματος**, ώστε να είναι **συν-οδοιπόροι και συν-εργάτες με τους εκπαιδευτικούς** στους από κοινού προσδιοριζόμενους στόχους. Στην κατεύθυνση αυτή, **προτείνεται η έναρξη του Προγράμματος στο σχολείο να γίνεται μετά από συνεννόηση μεταξύ των εκπαιδευτικών που συμμετέχουν στο Πρόγραμμα, την ίδια μέρα, με δράσεις ευαισθητοποίησης-υποκίνησης του ενδιαφέροντος των μαθητών, ώστε να δίνεται «πανηγυρικός χαρακτήρας», μιας σημαντικής ετήσιας προσπάθειας, με στόχους βελτίωσης για κάθε μαθητή/τρια.**

Με τη συνεργασία μας ως Συντονιστική Ομάδα προσπαθούμε να ενθαρρύνουμε και υποστηρίξουμε τη συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών διαφορετικών ειδικοτήτων, για παράδειγμα **στο πλαίσιο του ίδιου τμήματος μαθητών/τριών, προκειμένου να αυξηθούν τα προσδοκώμενα μαθησιακά και παιδαγωγικά αποτελέσματα** από την υλοποίηση του Προγράμματος. Επίσης, θα οργανώσουμε **συναντήσεις** επιμόρφωσης, ανταλλαγής εμπειριών και αναστοχασμού/ ανατροφοδότησης, στις οποίες προαιρετικά θα

μπορείτε να συμμετάσχετε. Η καθοδήγηση και ο συντονισμός μας έχουν ως προοπτική τη διαμόρφωση **Διασχολικού Δικτύου Γλωσσικού Γραμματισμού**.

Περισσότερα στοιχεία για το Πρόγραμμα (*φάσεις οργάνωσης και υλοποίησης, ενδεικτικές προτάσεις δράσεων, εκπαιδευτικό υλικό- παραδείγματα εφαρμογής*) καθώς και Συμπληρωματικό Εκπαιδευτικό Υλικό (*για ειδικότητες εκπαιδευτικών*) μπορείτε να δείτε **στα** αντίστοιχα **συνοδευτικά αρχεία** της ανακοίνωσης-πρόσκλησης που αποστέλλουμε.

Επίσης, μπορείτε να βρίσκετε υλικό καθώς και να αναρτάτε δικό σας υλικό (δράσεις, καλές πρακτικές κλπ), στον ιστότοπο - αποθετήριο του Προγράμματος:

<https://linguilliteracy.wordpress.com/>

Οι συμμετέχοντες/-ουσες εκπαιδευτικοί θα λάβουν στο τέλος του έτους **Βεβαίωση Συμμετοχής στο Πρόγραμμα Υποστήριξης Γλωσσικού Γραμματισμού**, εφόσον αποστείλουν σύντομη παρουσίαση των δράσεων τους και εκτιμήσεις/συμπεράσματα εφαρμογής.

Είναι απαραίτητο να δηλώσετε τη συμμετοχή σας ηλεκτρονικά, πατώντας στον ακόλουθο σύνδεσμο:

[ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ \(Ιαν. 2020\)](#)

Αγαπητοί και Αγαπητές Συνάδελφοι,

Ελπίζουμε στην ανταπόκρισή σας, σε μια από κοινού προσπάθεια, για τη στήριξη του γλωσσικού γραμματισμού των μαθητών/-τριών! Είμαστε στη διάθεση σας, για τον συντονισμό και την υποστήριξη των δράσεων του Προγράμματος.

Καλή αρχή και καλή επιτυχία!

Η ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ (Σ.Ε.Ε.)

Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕ.Κ.Ε.Σ. ΚΡΗΤΗΣ

Σ.Ε.Ε. ΠΕ01 ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΤΡΙΛΙΓΚΑΣ

Σ.Ε.Ε. ΠΕ02 ΣΤΕΡΓΙΑΝΗ ΖΑΝΕΚΑ,

Σ.Ε.Ε. ΠΕ02 ΒΑΣΙΛΕΙΑ (ΛΙΑΝΑ) ΚΑΛΟΚΥΡΗ

Σ.Ε.Ε. ΠΕ03 ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΛΥΚΑΚΗΣ

Σ.Ε.Ε. ΠΕ03 ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΝΕΛΛΟΣ

Σ.Ε.Ε. ΠΕ04 ΑΘΗΝΑ ΓΚΙΝΟΥΔΗ

Σ.Ε.Ε. ΠΕ04 ΜΑΡΙΑ ΚΑΛΑΘΑΚΗ

Σ.Ε.Ε. ΠΕ07 ΣΟΦΙΑ ΓΙΑΣΣΑΚΗ

Σ.Ε.Ε. ΠΕ11 ΛΗΔΑ ΖΑΜΠΕΤΑΚΗ

Σ.Ε.Ε. ΠΕ79 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΡΟΣΟΥΛΑΚΗΣ

Σ.Ε.Ε. ΠΕ86 ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΝΣΕΛΗΝΑΣ

Εκπαιδευτικό - Διεπιστημονικό
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ
 Στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση
ΣΧΟΛ. ΕΤΟΣ 2019-20

Το θεωρητικό πλαίσιο του προγράμματος

1. Η έννοια του γραμματισμού

Ο όρος «γραμματισμός» χρησιμοποιήθηκε στην ελληνική επιστημονική βιβλιογραφία σχετικά πρόσφατα, σε σχέση με τη γλώσσα στην επικοινωνία ή μάλλον με τον λόγο, όπως αυτός νοείται στις πολιτισμικές σπουδές (Χατζησαβίδης, 2007). Ειδικότερα, για πολλούς αιώνες ο «γλωσσικός γραμματισμός» συνδέθηκε εννοιολογικά με τον όρο «αλφαριθμητισμός», ο οποίος παραπέμπει στην εκμάθηση της γραφής και της ανάγνωσης, χωρίς σύνδεση με κοινωνικές πρακτικές και χωρίς καμία κοινωνική προέκταση. Με αυτήν τη στατική έννοια, εκτός κοινωνικών και επικοινωνιακών συμφραζομένων, επικρατεί εν μέρει και σήμερα σε πολλά εκπαιδευτικά συστήματα και συνδέεται κυρίως με την εκμάθηση της πρώτης γραφής και ανάγνωσης σε μικρά παιδιά αλλά και σε ενήλικους (ό.π).

Από τη δεκαετία του 1960 μέχρι και τα τέλη του 20ου αι. η έννοια του γραμματισμού διευρύνθηκε και συνδέθηκε περισσότερο με κοινωνικές παραμέτρους και κοινωνικές πρακτικές. Θεωρήθηκε ως «ένα σύνολο δεξιοτήτων για τον άνθρωπο, απαραίτητων για την προετοιμασία του αλλά και για τη διαχείριση της ίδιας του της ζωής, που ξεπερνά μια στοιχειώδη εκπαίδευση στην ανάγνωση και στη γραφή» (Χατζησαβίδης, 2007). Στις αρχές της δεκαετίας του 1970 το κίνημα «A Right to Read» καθορίζει στο μανιφέστο του ως

«γραμματισμένο» το άτομο που διαθέτει δεξιότητες ανάγνωσης, ώστε να λειτουργεί αποτελεσματικά, κυρίως στο εργασιακό περιβάλλον αλλά και στο ευρύτερο κοινωνικό. Ο Traves (1992, στο Χατζησαβίδης, 2007:3), συνοπτικά ορίζει ότι «γραμματισμός είναι η ικανότητα ελέγχου της ζωής και του περιβάλλοντος μέσω του λόγου, με τρόπο ορθολογικό».

Τα τελευταία χρόνια, **αντί της λειτουργικής διάστασης του γραμματισμού προέχει η κριτική διάσταση** (Κοντοβούρκη, 2013). Στο πλαίσιο αυτό κινείται **η θεωρία των πολυγραμματισμών**, σύμφωνα με την οποία ο γραμματισμός νοείται ως μια κοινωνική πρακτική (Barton & Hamilton 2000:7, στο: Χατζησαβίδης, 2007:3), μέσω της οποίας αναπτύσσεται ή θα πρέπει να αναπτύσσεται η κριτική σκέψη.

Σύμφωνα με τη νεότερη θεώρηση, ο γλωσσικός γραμματισμός αποτελεί δεξιότητα στην οποία περιέχονται ορισμένες ικανότητες (Χατζησαββίδης 2002:140-141, στο Χατζησαβίδης, 2007:3-4):

1. *Η ικανότητα κατανόησης του νοήματος των λέξεων*
2. *Η ικανότητα κατανόησης του νοήματος των κειμένων*
3. *Η ικανότητα κατανόησης των νοημάτων που βρίσκονται δίπλα και πέρα από τις λέξεις των κειμένων*
4. *Η γνώση της κοινωνικής πρακτικής που αντιπροσωπεύει κάθε κείμενο*
5. *Η ικανότητα διαισθητικής (ή συνειδητής) αναγνώρισης του είδους λόγου, στο οποίο ανήκει ένα κείμενο*
6. *Η ικανότητα διαισθητικής (ή συνειδητής) ένταξης του κειμένου στο κοινωνικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο παράγεται*
7. *Η ικανότητα αντίδρασης στα νοήματα του κειμένου*

8. Η ικανότητα παραγωγής κειμένων που χρειάζονται για τη διεκπεραίωση καθημερινών (επαγγελματικών και μη) αναγκών.

Εννοείται ότι επαρκούν ορισμένες από τις παραπάνω δεξιότητες ή και χρειάζονται όλες, ανάλογα με τη ηλικία του ατόμου και τις απαιτήσεις του κοινωνικού περιβάλλοντος στο οποίο ζει το άτομο.

Το σύνολο των σχετικών με τον γραμματισμό εννοιών (όρων, θεσμών και πρακτικών που χρησιμοποιούνταν στο σχολείο) που επανασηματοδοτήθηκαν δημιούργησε ένα νέο παιδαγωγικό πλαίσιο, που είναι γνωστό ως **παιδαγωγική του γραμματισμού** (Χατζησαβίδης, 2007).

Η παιδαγωγική του γραμματισμού έχει βασικό στόχο τη σύνδεση της μάθησης με την κοινωνία, ώστε οι μαθητές να γίνουν αυτόνομοι και κριτικοί πολίτες. (Χατζησαβίδης, 2007:4). Συνακόλουθα, θεωρείται σημαντικό οι μαθητές να συμμετέχουν ενεργά στη μάθηση, προκειμένου αυτή να είναι πιο αποτελεσματική. Τα κείμενα διδασκαλίας δεν νοηματοδοτούνται σύμφωνα με την άποψη του διδάσκοντα ούτε σύμφωνα με την κυρίαρχη κοινωνικά άποψη, αλλά σύμφωνα με αυτά που πιστεύει ο κάθε αποδέκτης-μαθητής. Έτσι οι πολιτικές, πολιτισμικές και ιδεολογικές διαφοροποιήσεις αποτελούν εναύσματα για παραγωγή «δια-λόγου», που προωθεί την πρόσβαση στο κοινωνικό γίγνεσθαι (λειτουργώντας κατά των ποικίλων στερεοτύπων και ρατσιστικών αποκλεισμών) .

2. Ο γλωσσικός γραμματισμός στα σύγχρονα Προγράμματα Σπουδών και στις Οδηγίες των μαθημάτων Δ/θμιας Εκπ/σης

Το πνεύμα της παιδαγωγικής του γραμματισμού που συνοπτικά αποδόθηκε παραπάνω, μπορεί να διακριθεί και στα πρόσφατα Αναλυτικά Προγράμματα⁴.

Ως προς τη Δ/θμια Εκπ/ση, για παράδειγμα, ήδη στην αρχή του νέου Προγράμματος Σπουδών του αναμορφωμένου μαθήματος «Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία» της Γ' τάξης Γενικού Λυκείου (Υ.Α. Αριθμ. 203549/Δ2, στο ΦΕΚ 4911 Β' /31-12-2019), δηλώνεται:

«Οι δύο κλάδοι του μαθήματος, Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία, συνεργούν, ώστε οι μαθήτριες και οι μαθητές να ανταποκρίνονται σε κάθε γεγονός γραμματισμού, είτε αυτό συμβαίνει στον δημόσιο είτε στον σχολικό ή ιδιωτικό χώρο, τόσο στο επίπεδο κατανόησης όσο και στο επίπεδο παραγωγής λόγου.»

(ΦΕΚ, ό.π., Ι. Εισαγωγή)

Χαρακτηριστικά, παρατίθενται τα ακόλουθα από τις «Οδηγίες» του ΥΠΑΙΘ (2018 [Αρ. Πρ. 142758/Δ2/4-9-2018]) «για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στις Α' και Β' τάξεις Ημερήσιου ΓΕΛ για το σχολικό έτος 2018 – 2019», και ειδικότερα για τη Νέα Ελληνική Γλώσσα Α' και Β' Ημερήσιου Γενικού Λυκείου:

«1. Εισαγωγικά

Σύμφωνα με το ισχύον ΠΣ για το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας, «σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος είναι η ενδυνάμωση του γλωσσικού γραμματισμού που έχει αποκτηθεί από τους μαθητές και τις μαθήτριες τα προηγούμενα χρόνια σε μια κατεύθυνση περισσότερο κοινωνιοκεντρική και λιγότερο γλωσσοκεντρική».

(σ. 24)

⁴ Για τη σύνδεση των προγραμμάτων σπουδών της Πρωτοβάθμιας (Δημοτικών και Νηπιαγωγείων) με την οπτική της παιδαγωγικής του γραμματισμού, βλ. Χατζησαβίδης, 2007:6-7.

Ο παραπάνω προσανατολισμός του μαθήματος στηρίζεται στην εξής πρώτη βασική παραδοχή:

«Ο γλωσσικός γραμματισμός είναι κοινωνικά δομημένο φαινόμενο, που δεν εκλαμβάνεται ως σύνολο ουδέτερων και αποσπασματικών ικανοτήτων γραφής και ανάγνωσης και κειμενικής οργάνωσης, αλλά συνδέεται με το ενδιαφέρον για κοινωνική συμμετοχή, με στόχο τη διαμόρφωση σχέσεων ανάμεσα στα άτομα και το κοινωνικό, πολιτικό, φυσικό και τεχνολογικό περιβάλλον τους, εντός του οποίου αισθάνονται, σκέπτονται, δρουν και αλληλεπιδρούν. Έτσι, ο γραμματισμός αποτελεί μια ικανότητα νοηματοδότησης της κοινωνικής πραγματικότητας και αποκτά κριτική/ αναστοχαστική διάσταση, συνεπώς οδηγεί στη χειραφέτηση μέσω του κριτικού στοχασμού και την ενεργητική στάση ζωής σχετίζεται με τις κοινωνικές γνώσεις, τις αξίες της δημοκρατίας, την ιδιότητα του ενεργού πολίτη.»

(σ. 24)

Κι η τελευταία (η πέμπτη) παραδοχή στην οποία στηρίζεται ο προαναφερόμενος σκοπός της ενδυνάμωσης του γλωσσικού γραμματισμού είναι:

«Οι εκπαιδευτικοί χρειάζεται να αντιλαμβάνονται τη διδασκαλία του μαθήματος ως ένα σύνολο στόχων για την ενίσχυση της γλωσσικής και επικοινωνιακής ικανότητας των μαθητών/τριών και την ανάπτυξη της κριτικής τους στάσης απέναντι στις κυρίαρχες μορφές λόγου. Είναι ανάγκη οι εκπαιδευτικοί να ενθαρρύνουν τους μαθητές και τις μαθήτριες στην απόκτηση ενεργητικής στάσης κατά τη διαδικασία κατανόησης των κειμένων και να τους/τις παρακινούν σε κριτική ανάγνωση μέσα από διαλογικές διαδικασίες.»

(σ. 24)

Στις ίδιες Οδηγίες (ΥΠΑΙΘ, 2018), σχετικά με τον Σκοπό και τους στόχους του μαθήματος της Νεοελληνικής γλώσσας (Α' και Β' τάξεων ΓΕ.Λ.) δηλώνεται:

«α. Ο σκοπός του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας είναι να καταστήσει τους μαθητές και τις μαθήτριες ικανούς/ές να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά σε όλο το φάσμα των επικοινωνιακών και κοινωνικών περιστάσεων, ενεργοποιώντας γνώσεις και ικανότητες που αφορούν ποικίλα σημειωτικά συστήματα, ανάμεσα στα οποία κυρίαρχη είναι η γλώσσα.

Ο παραπάνω γενικός σκοπός, συνδέεται προφανώς με τη διαθεματικότητα, με την έννοια ότι η γλώσσα διατρέχει όλα τα γνωστικά αντικείμενα παρ' όλες τις διαφοροποιήσεις τους. Η μάθηση συγκροτείται βάσει της γλώσσας (language-based learning), άρα η γλώσσα δεν είναι μόνο μέσον και αντικείμενο μάθησης, αλλά και πόρος που συγκροτεί τη μάθηση.»

(σ. 24-25)

Η ρητή σύνδεση του γλωσσικού γραμματισμού με την έννοια της διαθεματικότητας στις Οδηγίες διδασκαλίας του ΥΠΑΙΘ (2018) σχετικά με πρόγραμμα σπουδών της Νεοελληνικής Γλώσσας, αναδεικνύει και τη σύνδεσή του με το Πρόγραμμα Σπουδών του Γυμνασίου (Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) για το Γυμνάσιο).

Από όλα τα παραπάνω διακρίνονται δυο βασικά στοιχεία που αφορούν στον γλωσσικό γραμματισμό:

α. Η έννοια του γλωσσικού γραμματισμού αποτελεί βασική έννοια της σύγχρονης εκπαίδευσης και του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος (σε επίπεδο θεωρητικών παραδοχών, προγραμμάτων

σπουδών, διδακτικών κατευθύνσεων κ.ά.), σε μια κατεύθυνση καλλιέργειας **κριτικής σκέψης και αμφισβήτησης των κυρίαρχων λόγων (της εξουσίας και των ιδεολογιών που επικρατούν).**

β. Σύμφωνα με την παραδοχή του Προγράμματος Σπουδών της Νέας Ελληνικής Γλώσσας Α' και Β' ΓΕ.Λ. (ΥΠΑΙΘ, 2018), εφόσον η μάθηση συγκροτείται βάσει της γλώσσας, η γλώσσα διατρέχει όλα τα γνωστικά αντικείμενα, αποτελώντας και πόρο που συγκροτεί τη μάθηση.

Συνακόλουθα,

- η πρότασή μου για «Πρόγραμμα Υποστήριξης Γλωσσικού Γραμματισμού» ανταποκρίνεται στις σύγχρονες παιδαγωγικές αντιλήψεις (**παιδαγωγική του γραμματισμού**), σχετικά με την **καλλιέργεια γλωσσικών δεξιοτήτων και συνάμα κριτικού γραμματισμού** (Κοντοβούρκη, 2013, Κόκκος, 2017, Κόκκος κ. συν., 2011).
- η προτεινόμενη στο Πρόγραμμα **συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών διαφορετικών ειδικοτήτων θεμελιώνεται θεωρητικά και στη διαθεματικότητα** με την οποία συνδέεται ο γλωσσικός γραμματισμός, εφόσον η γλώσσα διατρέχει όλα τα γνωστικά αντικείμενα παρ' όλες τις διαφοροποιήσεις τους αποτελώντας όχι μόνο μέσον και αντικείμενο μάθησης αλλά και πόρο για τη συγκρότηση της μάθησης (ΥΠΑΙΘ, 2018:25). Με άλλα λόγια, η έννοια της διαθεματικότητας που συνδέεται με τη γλώσσα συναντάται με τη θεώρηση που εκφράζεται στο Πρόγραμμα, ότι **«η γλώσσα είναι υπόθεση όλων μας»** (εν προκειμένω, **όλων των ειδικοτήτων**)...

Ειδικότερα, στο Πρόγραμμα που παρουσιάζεται στη συνέχεια, ο γλωσσικός **γραμματισμός** νοείται ως ανάπτυξη και βελτίωση των γλωσσικών δεξιοτήτων **κατανόησης και παραγωγής προφορικού**

και γραπτού λόγου και ως καλλιέργεια της κριτικής και δημιουργικής σκέψης, με γνώμονα την προαγωγή ενός δημοκρατικού και ανθρωπιστικού πολιτισμού.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Γραμματισμοί που αξιοποιούνται στα γλωσσικά μαθήματα. Παράρτημα, στο: «ΥΠΑΙΘ, 142758/Δ2/4-9-2018. Οδηγίες για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στις Α' και Β' τάξεις Ημερήσιου ΓΕΛ για το σχολικό έτος 2018 – 2019».

Κόκκος, Α. (2017). *Εκπαίδευση και Χειραφέτηση. Μετασχηματίζοντας στερεοτυπικές αντιλήψεις στο σχολείο και στην εκπαίδευση ενηλίκων*. Αθήνα: Επιστημονική Ένωση Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

Κόκκος, Α. (2011). Μετασχηματίζουσα μάθηση μέσα από την αισθητική εμπειρία: Η διαμόρφωση μιας μεθόδου. Στο Κόκκος κ. συν., *Εκπαίδευση μέσα από τις τέχνες*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Κοντοβούρκη, Σ. (2013). Κριτικός Γραμματισμός. Μια προσπάθεια θεωρητικής οριοθέτησης της έννοιας. Η διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος στη Δημοτική και Μέση Εκπαίδευση Πρακτικά του 13^{ου} Συνεδρίου. Εκπαιδευτικός Όμιλος Κύπρου. Λευκωσία. σσ. 25-46. . ISBN: 978 - 9963 - 2957 - 0 – 8. Διαθέσιμο στην ηλ. δ/νση http://www.eokcy.org/data/uploads/docs/praktika/praktika_13ou_synedriou.pdf

Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας της Γ' τάξης Γενικού Λυκείου. ΦΕΚ 4911 Β'/31-12-2019 (Υ.Α. Αριθμ. 203549/Δ2)

Χατζησαββίδης, Σ. (2007). Ο γλωσσικός γραμματισμός και η παιδαγωγική του γραμματισμού: θεωρητικές συνιστώσες και δεδομένα από τη διδακτική πράξη. Έκδοση: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Παιδαγωγική Σχολή, Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευση. Διαθέσιμο στην ηλ. δ/νση

<http://ikee.lib.auth.gr/record/265328?ln=el>

Χατζηνεοφύτου, Π. και Κυριάκου, Κ. (2017). Ο γλωσσικός γραμματισμός στη Μέση εκπαίδευση. Νέα Ελληνική Γλώσσα. Πρακτικά 2ου Διεθνούς Συνεδρίου «Γραμματισμός και Σύγχρονη Κοινωνία: Χώροι, Λόγοι, Πρακτικές», σσ. 174-189. Κύπρος Διαθέσιμο στην ηλ. δ/νση http://www.pi.ac.cy/pi/files/epimorfosi/synedria/literacy/2017/2nd_Lit_Con_Proceedings.pdf

Σκοπός, στόχοι, υλοποίηση

Στη συνέχεια παρουσιάζονται πιο αναλυτικά ο σκοπός και οι στόχοι του Προγράμματος καθώς και άλλα στοιχεία σχετικά με την υλοποίησή του.

Σκοπός

Σκοπός του «Προγράμματος Υποστήριξης του Γλωσσικού Γραμματισμού», το οποίο συνεπικουρεί τους στόχους των αναλυτικών προγραμμάτων και οδηγιών διδασκαλίας των μαθημάτων στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπ/ση, είναι η **υποστήριξη του γλωσσικού γραμματισμού** των μαθητών/τριών, νοούμενου ως βελτίωσης των γλωσσικών δεξιοτήτων **κατανόησης και παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου** και ως **καλλιέργειας της κριτικής και δημιουργικής σκέψης**, με γνώμονα την προαγωγή ενός δημοκρατικού και ανθρωπιστικού πολιτισμού.

Στόχοι

Οι **στόχοι**, ειδικότερα, είναι:

- ✎ Να υποστηριχθεί ο γλωσσικός γραμματισμός των μαθητών/τριών με δράσεις που συνεπικουρούν τους στόχους και την αποτελεσματικότητα των μαθημάτων της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας.
- ✎ Να αναπτύξουν οι μαθητές δεξιότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου, καλύπτοντας ελλείμματα στη γλωσσική τους εκπαίδευση.

- Να καλλιεργηθεί η «απόλαυση του λόγου» και η «εκτίμηση προς τη γλώσσα ως φορέα δημοκρατικού και ανθρωπιστικού πολιτισμού».
- Να προωθηθεί η συνεργασία σε θέματα «υποστήριξης γλωσσικού γραμματισμού και πολιτισμού» μεταξύ μαθητών/-τριών, μεταξύ μαθητών/-τριών και Εκπαιδευτικών καθώς και μεταξύ Εκπαιδευτικών (όχι μόνο Φιλολόγων αλλά και διαφορετικών ειδικοτήτων) και επίσης μεταξύ μαθητών/-τριών και Εκπαιδευτικών από διαφορετικά σχολεία, στο πλαίσιο του **«Διασχολικού Δικτύου Γλωσσικού Γραμματισμού» υπό τον συντονισμό των Σ.Ε.Ε. του ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Κρήτης, οι οποίοι συμμετέχουν στη Συντονιστική Ομάδα του Προγράμματος.**

Ποιοι Εκπαιδευτικοί και πώς μπορούν να συμμετέχουν στις δράσεις του «Προγράμματος Υποστήριξης Γλωσσικού Γραμματισμού», σχολ. έτους 2019-20»

- ❖ Οι Εκπαιδευτικοί Δ/θμιας Εκπ/σης επιστημονικής αρμοδιότητας των συνεργαζόμενων Συντονιστών Εκπαιδευτικού έργου Δ/θμιας Εκπ/σης οι οποίοι αποτελούν τη Συντονιστική Ομάδα του Προγράμματος.
- ❖ Οι εν λόγω Εκπαιδευτικοί μπορούν να συμμετέχουν με δράσεις διαμέσου του γνωστικού αντικείμενου τους ή και σε συνεργασία με άλλες ειδικότητες ή και με τους Φιλολόγους.

Χρόνος και τόπος υλοποίησης

Το Πρόγραμμα Υποστήριξης Γλωσσικού Γραμματισμού, προτείνεται να πραγματοποιηθεί έως το τέλος του σχολ. έτους 2019-20 στις σχολικές μονάδες Δ/θμιας Εκπαίδευσης της Κρήτης των

εκπαιδευτικών επιστημονικής αρμοδιότητας των Σ.Ε.Ε. της Συντονιστικής Ομάδας.

Πλαίσιο ένταξης των δράσεων του Προγράμματος στο ωρολόγιο πρόγραμμα

- ❑ Άλλες από τις δράσεις μπορούν να υλοποιηθούν στην τάξη **εμπλουτίζοντας τα μαθήματα,**
- ❑ άλλες θα αφορούν **σε αξιοποίηση του πλαισίου**
 - των Ερευνητικών Εργασιών στο Λύκειο,
 - των Δημιουργικών Εργασιών στο Λύκειο
 - των διαθεματικών σχεδίων εργασίας (project) ή διαθεματικών δραστηριοτήτων στο Γυμνάσιο, με βάση το ισχύον Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) και τα Αναλυτικά προγράμματα Σπουδών (ΑΠΣ)⁵.
 - των πολιτιστικών προγραμμάτων σε Γυμνάσια και Λύκεια (με θεματική/περιεχόμενο που υποστηρίζουν την ανάπτυξη του γλωσσικού γραμματισμού ή ακόμη και με έμφαση στη γλωσσική επιμέλεια των προϊόντων ανεξάρτητα από τη θεματική τους!)
 - των Ομίλων (στα Πειραματικά Σχολεία)
- ❑ ή άλλες δράσεις θα πραγματοποιούνται στο πλαίσιο **εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων,** όπως δημιουργία Λέσχης Ανάγνωσης, προσκλήσεις συγγραφέων κ.ά. (Βλ. αναλυτικότερα στη συνέχεια, στις προτεινόμενες δράσεις.)

⁵ ΥΠΕΠΘ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2003) Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) και Αναλυτικά προγράμματα Σπουδών (ΑΠΣ) για την υποχρεωτική εκπαίδευση, τόμος Α, (ΦΕΚ τ. Β΄ αρ. φύλλου 303/13-03-03), σελ. 3804 κ.α.

Συντονισμός – υποστήριξη Εκπαιδευτικών από Συντονιστή/-στρια Εκπαιδευτικού Έργου επιστημονικής ευθύνης

- ✚ Την υποστήριξη, την εμπύχωση και τον συντονισμό των εκπαιδευτικών αναλαμβάνουν οι Συντονιστές/-στριες Εκπαιδευτικού έργου (Σ.Ε.Ε.) επιστημονικής αρμοδιότητας.
- ✚ Ειδικότερα, οι Σ.Ε.Ε. επιστημονικής αρμοδιότητας μπορούν να υποστηρίζουν επιμορφωτικά και να καθοδηγούν τους εκπαιδευτικούς της ειδικότητάς τους (των σχολείων επιστημονικής αρμοδιότητάς τους), με ενδοσχολικές ή διασχολικές επιμορφωτικές δράσεις.
- ✚ Επίσης, οι συνεργαζόμενοι/-νες Σ.Ε.Ε. της Συντονιστικής Ομάδας του Προγράμματος μπορούν να πραγματοποιήσουν ενδοσχολικές ή διασχολικές ενημερωτικές/επιμορφωτικές συναντήσεις κ.ά. προσφέροντας έτσι τη δυνατότητα ενίσχυσης και αλληλοτροφοδότησης μεταξύ των εκπαιδευτικών διαφορετικών ειδικοτήτων των σχολείων επιστημονικής αρμοδιότητάς τους.
- ✚ Ενδεικτικώς, ενημερωτικές/επιμορφωτικές συναντήσεις ενδοσχολικές ή διασχολικές προγραμματίζονται να πραγματοποιηθούν:
 - στην αρχή του Προγράμματος **για προσδιορισμό δράσεων, συντονισμό, ανάληψη δράσεων**.
 - στη μέση του Προγράμματος για **ανατροφοδότηση**.
 - και στο τέλος του διδακτικού έτους για **αναστοχασμό-αποτίμηση της εμπειρίας και των αποτελεσμάτων του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού έργου**.
- ✚ Για υποστήριξη και συντονισμό των Εκπαιδευτικών, **οι Σ.Ε.Ε. θα μπορούν να αναρτούν υλικό στο ψηφιακό αποθετήριο**

του ΠΕ.Κ.Ε.Σ. καθώς και στον ιστότοπο-αποθετήριο του Προγράμματος (<https://linguilliteracy.wordpress.com/>).

- ✚ **Επίσης**, (μετά από σχετική επιμέλεια των Σ.Ε.Ε.) θα είναι δυνατό να αναρτάται **υλικό που δημιουργούν οι συμμετέχοντες Εκπαιδευτικοί** στο πλαίσιο των δράσεων του Προγράμματος καθώς και κείμενα διάχυσης της εμπειρίας τους από τη συμμετοχή τους (τρόποι υλοποίησης των στόχων, ιδέες και προτάσεις εφαρμογής, εκτιμήσεις-σχόλια κλπ).

Ετήσιο Πρόγραμμα δράσεων – υλοποίηση από Εκπαιδευτικούς. Δόμηση του Προγράμματος σε τρεις φάσεις.

- ✚ Οι δράσεις του Προγράμματος οργανώνονται με άξονα τον μετασχηματισμό δεξιοτήτων και στάσης, κατά το σχήμα:
«πριν [έναρξη του Προγράμματος] / μετά [τέλος του Προγράμματος (τέλη διδακτικού έτους)]»⁶.

Στην πράξη αυτό σημαίνει ότι το ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ δομείται σε τρεις φάσεις, σύμφωνα με τα παρακάτω:

➤ Έναρξη

Πρόκληση ενδιαφέροντος μαθητών/-τριών για «ανάληψη έργου»: Ευαισθητοποίηση–μύηση μαθητών/-τριών (μέσα από σχεδιασμένες διδακτικές ενέργειες, βλ. παρακάτω) **και «Εκπαιδευτικό Συμβόλαιο» συναίνεσης μαθητών για κοινή προσπάθεια και επίτευξη βελτίωσης.**

⁶ Το σχήμα διερεύνησης ενδεχόμενου μετασχηματισμού δεξιοτήτων και στάσης των μαθητών/-τριών σε ζητήματα γλωσσικού γραμματισμού (μέσα από σύγκριση «πριν/μετά») συναντάται με την προβληματική της Μετασχηματίζουσας Μάθησης. Ενδεικτική βιβλιογραφία: Mezirow, J. και Συνεργάτες (2006). *Η Μετασχηματίζουσα Μάθηση*. Αθήνα: Μεταίχμιο. Κόκκος, Α. (2017). *Εκπαίδευση και χειραφέτηση*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

- Κατά τη διάρκεια του προγράμματος:
Υλοποίηση δράσεων γλωσσικού γραμματισμού – **ανατροφοδότηση** προσπάθειας μαθητών – **ανανέωση** Εκπαιδευτικού Συμβολαίου
- Τέλος του Προγράμματος (τέλος του διδακτικού έτους):
Αναστοχασμός με τους μαθητές, **αποτίμηση** εμπειρίας και μαθησιακών αποτελεσμάτων.
Απολογισμός εμπειρίας από Εκπαιδευτικούς σχολικής μονάδας. Προτάσεις για το μέλλον.
Διασχολική εκδήλωση διάχυσης εμπειρίας και καλών πρακτικών (ενδεχομένως με τον συντονισμό της Συντονιστικής Ομάδας του Προγράμματος)

Ειδικότερα:

- 🌈 **Αφετηρία** είναι, στην έναρξη του Προγράμματος, η **ευαισθητοποίηση των μαθητών για τα ελλείμματα γλωσσικού γραμματισμού και την ανάγκη βελτίωσής τους, η μύησή τους στην αξία του γλωσσικού γραμματισμού ως πολιτισμικού αγαθού.**
- 🌈 **Η πρώτη φάση, αυτή της Υποκίνησης – Εμφύχωσης των μαθητών⁷, είναι καθοριστική για την επιτυχία του Προγράμματος.** Έχοντας τους μαθητές/τις μαθήτριες

⁷ Ο Knud Illeris αναγνωρίζει τρεις διαστάσεις μάθησης: το περιεχόμενο, την υποκίνηση και το περιβάλλον. Αναλυτικότερα, το περιεχόμενο αφορά το αντικείμενο της μάθησης· τις γνώσεις, τις δεξιότητες και ικανότητες, καθώς και τις στάσεις και τις αξίες που αποκτώνται μέσω της μαθησιακής διεργασίας. Η υποκίνηση αφορά τη συναισθηματική εμπλοκή των εκπαιδευόμενων, τα κίνητρό τους, την ανάπτυξη του ενδιαφέροντος, τη διάθεση και δέσμευση για μάθηση. Τέλος, το περιβάλλον αντιπροσωπεύει το πλαίσιο στο οποίο συντελείται η μάθηση – τον εκπαιδευτικό οργανισμό και το ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο (<http://www.adulteduc.gr/images/illeris.pdf>). Βλ. Illeris, K. (2016). *Ο τρόπος που μαθαίνουμε. Οι πολλαπλές διαστάσεις της μάθησης στην τυπική και άτυπη εκπαίδευση* (Μτφρ. Ευφρ. Κωσταρά). Αθήνα: Μεταίχμιο.

συνοδοιπόρους στην κοινή προσπάθεια μπορούμε να ευελπιστούμε για ευόδωση των στόχων μας, για καλλιέργεια του λόγου και του κριτικού στοχασμού τους ως μαθητών και αυριανών πολιτών⁸.

🌈 Η ευαισθητοποίηση μπορεί να γίνει από τους Εκπαιδευτικούς με πολλούς τρόπους, όπως:

- Με **(εκπαιδευτικά σχεδιασμένη) συζήτηση** πάνω στις γλωσσικές ανάγκες των μαθητών/-τριών, στην αξία της γλώσσας στην περαιτέρω ζωή και τους τρόπους που μπορεί το σχολείο να βοηθήσει περισσότερο στον γλωσσικό γραμματισμό τους.
- Επίσης, μπορεί να γίνει συστηματική **«διερεύνηση των εκπαιδευτικών αναγκών»** των μαθητών/-τριών σε ζητήματα γλωσσικού γραμματισμού από όλους τους Εκπαιδευτικούς που συμμετέχουν, σε όλα τα μαθήματα της ειδικότητάς τους. Βλ. στο τέλος του παρόντος διαθέσιμο ενδεικτικό **Ερωτηματολόγιο προς τους μαθητές/τις μαθήτριες**, που διερευνά τη δική τους εκτίμηση για τις γλωσσικές τους γνώσεις και δεξιότητες καθώς και τη στάση τους απέναντι στη γλώσσα και την αξία της. Ενδεικτικά το Ερωτηματολόγιο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως ένας από τους διαφορετικούς τρόπους «μύησης στην προβληματική» και «διερεύνησης εκπαιδευτικών αναγκών (γλωσσικών ελλειμμάτων)».

✍ Οι Σ.Ε.Ε. επιστημονικής αρμοδιότητας –ως μέλη της Συντονιστικής Ομάδας- μπορούν να

⁸ Στην περίπτωση μάλιστα όπου διακρίνονται «στερεότυπα αδιαφορίας και άρνησης για τη μάθηση και το σχολείο» οι εκπαιδευτικοί (αξιοποιώντας σχετική επιμόρφωση από Σ.Ε.Ε. επιστημονικής ευθύνης-Συντονιστική Ομάδα) θα μπορούν να εφαρμόζουν τη μέθοδο «Μετασχηματίζουσα Μάθηση μέσα από την Αισθητική Εμπειρία» του Α. Κόκκου και άλλες καλές πρακτικές για ευαισθητοποίηση και μετασχηματισμό δυσλειτουργικών στερεοτύπων. Ενδεικτικώς: Κόκκος, Α. και συνεργάτες (2011). *Εκπαίδευση μέσα από τις τέχνες*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

προτείνουν ειδικότερους τρόπους λειτουργίας της 1^{ης} φάσης, κατάλληλους για τα αντικείμενα και τις ανάγκες των εκπαιδευτικών ειδικότητάς τους.

- ✚ Αντίστοιχα, **στο τέλος του Προγράμματος**, μπορεί να χρησιμοποιηθεί και πάλι ως εργαλείο το ίδιο Ερωτηματολόγιο (που χρησιμοποιήθηκε στην αρχή του Προγράμματος), ώστε να διαπιστωθούν τυχόν αλλαγές (σύμφωνα με τους στόχους της «μετασχηματίζουσας μάθησης»)⁹.
- ✚ Οι εκπαιδευτικοί στο πλαίσιο του Προγράμματος **θα επιλέξουν προς υλοποίηση δράσεις** Γλωσσικού Γραμματισμού **από τις προτεινόμενες παρακάτω ή θα υλοποιήσουν άλλες** που οι ίδιοι θεωρούν ότι ανταποκρίνονται στις εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών τους, αντλώντας ιδέες και έμπνευση από τις προτεινόμενες.
- ✚ Οι Εκπαιδευτικοί οι οποίοι **διδάσκουν στο ίδιο τμήμα** είναι εξαιρετικά εποικοδομητικό **να συνεργαστούν**, ώστε να επιδιώξουν **κοινούς ή συμπληρωματικούς στόχους** (με ίδιες δράσεις ή διαφορετικές, αλληλοσυμπληρωματικές).
- ✚ Στο **τέλος του Προγράμματος** οι Εκπαιδευτικοί μπορούν να γράφουν σύντομη ανασκόπηση (σύντομη καταγραφή) δράσεων. Εφόσον πρόκειται για κοινές δράσεις μπορεί να συνταχθεί **σύντομος κοινός απολογισμός**. Γίνεται αποτίμηση του Προγράμματος και της όλης εμπειρίας **για ανατροφοδότηση** και ενδεχόμενο **μελλοντικό προγραμματισμό με βελτιώσεις** κλπ, σε επικοινωνία με τους Σ.Ε.Ε. επιστημονικής ευθύνης.

Βασική επισήμανση για δράσεις του Προγράμματος και ειδικότητες Εκπαιδευτικών:

⁹ Mezirow, J. (2007). *Η Μετασχηματίζουσα Μάθηση* (μτφρ.: Γ. Κουλαουζίδης). Αθήνα: Μεταίχμιο.

Το Πρόγραμμα διαθέτει ευελιξία προσαρμογής των δράσεων ανάλογα με τις ειδικότητες των Εκπαιδευτικών που το εφαρμόζουν! Οι Εκπαιδευτικοί Δ/θμιας Εκπ/σης που δεν είναι

Φιλολόγοι μπορούν να δώσουν έμφαση σε δράσεις τις οποίες νιώθουν «άνεση» να στηρίζουν και σε δράσεις που υποστηρίζουν τα μαθήματά τους (π.χ. έμφαση σε ορισμούς, νοήματα, όρους που συνδέονται με το συγκεκριμένο αντικείμενό τους).

Το ουσιώδες είναι οι Εκπαιδευτικοί μη φιλολογικών μαθημάτων:

- ❑ αφενός **να εφαρμόσουν την πρώτη φάση καταλήγοντας σε Εκπαιδευτικό Συμβόλαιο** με βάση προτάσεις των μαθητών για βελτίωσή τους σε ζητήματα γλωσσικού γραμματισμού μέσα από το συγκεκριμένο μάθημα. Έτσι **έμπρακτα βοηθούν τους μαθητές να κατανοήσουν ότι «η γλώσσα είναι υπόθεση όλων»!**
- ❑ και αφετέρου **να επανέρχονται συστηματικά και να εμπυχώνουν τους μαθητές για τους ΣΤΟΧΟΥΣ του Προγράμματος (συνεπικουρώντας ουσιαστικά τα φιλολογικά μαθήματα) και να υποκινούν και να υποστηρίζουν την όλη προσπάθεια για βελτίωση των μαθητών στη διάρκεια του έτους, δίδοντας με διάφορους τρόπους έμφαση στην ποιότητα και την αξία του γλωσσικού γραμματισμού σε όλες τις πτυχές της ζωής των ανθρώπων.**
- ❑ Επιπλέον, ενδιαφέρον έχει να αναδείξουν οι ίδιοι οι Εκπαιδευτικοί μη φιλολογικών μαθημάτων, με δική τους φαντασία και πρωτοβουλία, τρόπους υποστήριξης του γλωσσικού γραμματισμού σε διασύνδεση με το αντικείμενό τους ή και γενικότερα με την εκπαίδευση (διαθεματική σύνδεση, σχολείο και τέχνη-γλώσσα κ.ά.)

Προτεινόμενες δράσεις γλωσσικού γραμματισμού. Περίγραμμα δράσεων

Οι παρακάτω δράσεις μπορούν να υποστηριχθούν από Φιλολόγους αλλά μπορούν και να διαμορφωθούν και να προσαρμοστούν ή να αποτελέσουν αφόρμηση και έμπνευση για δράσεις που θα επινοήσουν οι Εκπαιδευτικοί άλλων μαθημάτων, προκειμένου να υποστηρίξουν τον γλωσσικό γραμματισμό των μαθητών τους στο πλαίσιο του Προγράμματος.

Προτείνονται **δύο βασικοί άξονες δράσεων**:

I. Δράσεις για κάλυψη βασικών ελλειμμάτων και αντίστοιχα **ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων** γλωσσικού γραμματισμού (εκφραστική ανάγνωση, «ευανάγνωστη» γραφή, ορθογραφία, κατανόηση/παραγωγή λόγου).

II. Δράσεις για **περαιτέρω ανάπτυξη γλωσσικού γραμματισμού** (λειτουργική χρήση της γλώσσας σε επικοινωνιακό πλαίσιο, ανάπτυξη φιλιαναγνωσίας, καλλιέργεια εκτίμησης για αξία γλώσσας κ.ά.)

Ειδικότερα, στη συνέχεια προτείνονται ενδεικτικές δράσεις ανά άξονα.

I. Δράσεις για κάλυψη βασικών ελλειμμάτων και αντίστοιχα ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων γλωσσικού γραμματισμού (εκφραστική ανάγνωση, «ευανάγνωστη» γραφή, ορθογραφία, κατανόηση/παραγωγή λόγου).

«Υποστήριξη βασικών δεξιοτήτων γλωσσικού γραμματισμού: βελτίωση ανάγνωσης – γραφής –

ορθογραφίας- κατανόησης προφορικού/γραπτού λόγου

A. Ενδεικτικός τρόπος υλοποίησης: **«Αξιοποίηση του μαθήματος της ημέρας» και Τετράδιο δραστηριοτήτων γλωσσικού γραμματισμού (με ονομασία προτίμησης των μαθητών)**

Προηγείται

- ✓ διαπίστωση γλωσσικών ελλειμμάτων,
- ✓ ευαισθητοποίηση (με διάφορες εκπαιδευτικές τεχνικές και τρόπους), π.χ. με συζήτηση με τους μαθητές ή και με συμπλήρωση ερωτηματολογίου (βλ. παρακάτω καθώς και Παράρτημα 1 και Παράρτημα 2),
- ✓ **«συμβόλαιο»** προσπάθειας με δράσεις ευχάριστες, χωρίς ιδιαίτερο πρόσθετο φόρτο.

Η υποστήριξη αυτών των βασικών δεξιοτήτων μπορεί να γίνει από όλες τις ειδικότητες εκπαιδευτικών, σε όλα τα μαθήματα, με προσαρμογές στις ιδιαιτερότητες των μαθημάτων (και της τάξης των μαθητών – ανάλογα με το Π.Σ.)

Ειδικότερα, ο/η Εκπαιδευτικός **σε κάθε διδακτική ώρα, σε κάθε μάθημα που διδάσκει** αναθέτει στους μαθητές να διαβάσουν στο σπίτι μια μεγάλη περίοδο (ή μια μικρή παράγραφο) από το «μάθημα της ημέρας» και –αντίστοιχα- αφιερώνει, στο επόμενο μάθημα, λίγα λεπτά για επιδίωξη των στόχων: **εκφραστική ανάγνωση** («με χρωματισμό, επιτονισμό φωνής») από έναν ή περισσότερους μαθητές, **ορθογραφία** (προφορικά, μερικών λέξεων με ερωτήσεις/απαντήσεις ή/και πίνακα), **διατύπωση περιεχομένου/νοήματος** της περιόδου (ή της μικρής παραγράφου) από μαθητές.

Οι Εκπαιδευτικοί **ειδικοτήτων μη φιλολογικών μαθημάτων** μπορούν να αναθέτουν ανάγνωση-κατανόηση ορισμών και εννοιών

του συγκεκριμένου αντικειμένου τους (χωρίς ενδεχομένως στόχους ορθογραφίας) και γενικότερα μπορούν να προσαρμόζουν στο αντικείμενό τους στόχους και δράσεις.

Επίσης, οι Εκπαιδευτικοί ειδικοτήτων μη φιλολογικών μαθημάτων μπορούν να υποστηριχτούν από τους Σ.Ε.Ε. αντίστοιχης ειδικότητας ως προς ιδέες και προτάσεις καθώς και προτεινόμενο υλικό για υποστήριξη των βασικών δεξιοτήτων γλωσσικού γραμματισμού των μαθητών/τριών τους. Επίσης, μπορούν να προχωρήσουν σε πρακτικές και υλικό δικό τους (ή άλλο κατάλληλο που βρίσκουν από έγκριτες πηγές).

Μερικές επισημάνσεις σχετικά με την «Αξιοποίηση του μαθήματος της ημέρας» προς υποστήριξη βασικών δεξιοτήτων γλωσσικού γραμματισμού:

- i. ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ: Συμφωνείται (στην αρχή, κατά την ευαισθητοποίηση-μύηση των μαθητών και το αρχικό «συμβόλαιο για το Πρόγραμμα δράσεων γλωσσικού γραμματισμού») οι μαθητές να τηρούν και να έχουν καθημερινά στην τσάντα τους ένα **τετράδιο δραστηριοτήτων γλωσσικού γραμματισμού**, όπου μπορούν να γράφουν κάθε σχετικό. Στο τετράδιο αυτό, μπορούν επίσης να τηρούν υλικό και από δραστηριότητες αντίστοιχες σε άλλα μαθήματα, από άλλους καθηγητές που συμμετέχουν στις δράσεις αυτές. (Βλ. και παρακάτω, στον άξονα δράσεων ΙΙ., στην δράση 14.)
- ii. Δεν είναι ανάγκη να «αναγνώσουν» ή να «παρουσιάσουν το νόημα» πολλοί μαθητές (λόγω του περιορισμένου χρόνου). Ενδιαφέρει η **καθημερινή εφαρμογή στην τάξη**, ώστε εκ περιτροπής να συμμετέχουν όλοι και μάλιστα να προσδοθεί έμφαση και να τονιστεί στην πράξη η σπουδαιότητα της δράσης αυτής!

- iii. **Ανάλογα με τις ανάγκες των μαθητών υλοποιούνται όλες οι δράσεις βασικών δεξιοτήτων γλωσσικού γραμματισμού ή μερικές ή μία (ανάγνωση / (αντι)γραφή / ορθογραφία / κατανόηση-απόδοση νοήματος.**
- iv. Για «αντιγραφή κειμένου» (υλοποιείται αν κριθεί ως σύμφωνη με τις ανάγκες των μαθητών· μπορούν να την εφαρμόζουν όσοι μαθητές το επιθυμούν): ορίζεται για το σπίτι πολύ λίγο κείμενο, 2-3 γραμμές, από την περίοδο ή από τη μικρή παράγραφο που ανατέθηκε. Στο επόμενο μάθημα, ο διδάσκων/η διδάσκουσα, για τόνωση εσωτερικών κινήτρων των μαθητών, επιβραβεύει τετράδια που παρουσιάζονται ενδεικτικώς.
- v. **Το «ιδεώδες» από άποψη αποτελεσματικότητας είναι να γίνονται αυτές οι δράσεις (όσες επιλεγούν για τις ανάγκες του τμήματος) με τον συντονισμό-εμφύχωση όλων των εκπαιδευτικών του τμήματος!!! Τα οφέλη πολλαπλασιάζονται αν οι δράσεις εφαρμόζονται σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα (μαθήματα), με την εποπτεία του αντίστοιχου εκπαιδευτικού και με υλικό από το αντίστοιχο μάθημα! Έτσι πολλαπλασιάζεται το ερέθισμα κι η έμφαση στη σημασία των δράσεων. Με τη συνεργασία εκπαιδευτικών στα διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα (μαθήματα) ενισχύεται η επίτευξη στόχων 'στάσης' των μαθητών απέναντι στην κατάκτηση της γλώσσας.**

B. Άλλοι Ενδεικτικοί τρόποι: Με «παιγνιώδεις ασκήσεις» ορθογραφίας π.χ. «**συμπληρώνουμε κενά γράμματα σε φθαρμένο έγγραφο**», με αναθέσεις «**εκφραστικής ανάγνωσης**» σε κείμενα προτιμήσεών τους, με «**δείγματα ευανάγνωστης γραφής σε σύντομο χρόνο**» κ.ά. Σημασία έχει η

συστηματική εφαρμογή και η ενσωμάτωσή τους στον σχεδιασμό των διδασκαλιών και του ετήσιου προγραμματισμού... (Παράρτημα 4, 5)¹⁰

II. Δράσεις για περαιτέρω ανάπτυξη γλωσσικού γραμματισμού (λειτουργική χρήση της γλώσσας σε επικοινωνιακό πλαίσιο, ανάπτυξη φιλιαναγνωσίας, καλλιέργεια εκτίμησης για αξία γλώσσας κ.ά.)

1. Συστηματική συγγραφή μιας παραγράφου

(Για εξάσκηση σε περίληψη ή σύνταξη παραγράφου). Η σύνθεση-γραφή της παραγράφου ανατίθεται ως δράση για το σπίτι. Η παρουσίαση και ο σχολιασμός γίνονται στην τάξη. Κάθε φορά παρουσιάζεται έστω μία παράγραφος από έναν μαθητή. Η συχνότητα και το εύρος εφαρμογής προσδιορίζονται από τον/τη εκπαιδευτικό και τους μαθητές, ανάλογα με τις ειδικότερες συνθήκες. Π.χ. η συγγραφή παραγράφου μπορεί να υποστηριχθεί σε κάθε διδακτική ώρα ή τακτικά σε ένα μάθημα (ή σε περισσότερα) που διδάσκει ο Φιλολόγος σε ένα τμήμα, ή πιο συστηματικά στη Νεοελληνική Γλώσσα κλπ.

2. Ποικίλες Δραστηριότητες Γλωσσικού Γραμματισμού

Προτείνονται ποικίλες Δραστηριότητες Γλωσσικού Γραμματισμού που αναπτύσσουν **ικανότητες κατανόησης, παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου ανάλογα με το επικοινωνιακό πλαίσιο**. Η συχνότητα προσδιορίζεται με συμφωνία Εκπαιδευτικού-μαθητών, αλλά έχει σημασία η τακτική, συστηματική εφαρμογή.

¹⁰ Βλ. στον ιστότοπο που συντονίζω αναρτημένο υλικό με παιγνιώδεις ασκήσεις (Εκπόνηση: Φιλολόγος Ειρήνη Σπυριδάκη, Επιστημονική Επιμέλεια: Σχολ. Σύμβουλος Βασιλεία Καλοκύρη <http://diktyofilologonkalokyri.weebly.com/deltaiotaalphasigmamachiomicronlambdaiotakappaomicron-deltaiotakappataupsilonomicron-gammalambdaomegasigmasigmaiotakappaomicronupsilon-gammarhoalphamumualphatauiotasigmamuomicrony.html>)

Π.χ.

- Συστηματικά, στο πλαίσιο της Νεοελληνικής Γλώσσας οι μαθητές/-τριες **γράφουν στο σπίτι και παρουσιάζουν κείμενο** (έστω ένας/μία, κάθε φορά, με σχολιασμό από τους μαθητές-ακροατές, σε πνεύμα παιδαγωγικό κι όχι επικριτικό), προκειμένου να βελτιωθούν όλοι σε θέματα παραγωγής γραπτού λόγου.
- Απαντούν προφορικά σε **ερωτήσεις κατανόησης βάσει σύντομου κειμένου**, που δίνονται σε φωτοτυπία για επεξεργασία στο σπίτι.
- Εξασκούνται να γράφουν **βιογραφικό** (οδηγίες στην τάξη, γραφή στο σπίτι) και σε προσδιορισμένες ώρες παρουσιάζουν καθένας με τη σειρά του το δικό του, ενώ σχολιάζουν θέματα διατύπωσης κλπ με ρόλο ενεργού ακροατή.
- **Εξάσκηση στη διαχείριση ειδικότερων κειμένων πρακτικού χαρακτήρα (π.χ. αιτήσεων, δελτίων-λογαριασμών ΔΕΗ κ.ά.)**
- **Διαθεματικές δραστηριότητες δημιουργικής γραφής**

3. Καλλιέργεια φιλιαναγνωσίας: 1. Διδασκαλία στην τάξη ολόκληρου λογοτεχνικού έργου (μυθιστορήματος ή συλλογής διηγημάτων ή ποιημάτων κ.λ.π.) – και σύνδεση λογοτεχνίας με μη φιλολογικά μαθήματα

Η δράση προσαρμόζεται ανάλογα με τη βαθμίδα εκπαίδευσης και την τάξη/ηλικία των μαθητών.

Η διδασκαλία στο Γυμνάσιο και το Λύκειο, εφόσον γίνεται στο πλαίσιο των φιλολογικών μαθημάτων, σε ανταπόκριση προς σχετικές οδηγίες, προγραμματίζεται για διάρκεια έως 8 ώρες (εκτός εξαιρέσεων) και χρειάζεται σχεδιασμό εκ μέρους του Φιλολόγου, ώστε να γίνει καλή διαχείριση του χρόνου σε σχέση με το υλικό. Ενδεικτικώς: Ανατίθεται ανάγνωση στο σπίτι, ενδεχομένως μια πρώτη σύντομη γραπτή περιληπτική απόδοση περιεχομένου – ιδεών-

εντυπώσεων/κρίσεων και στη συνέχεια σταδιακή ερμηνευτική προσέγγιση στην τάξη, με εκπαιδευτικές τεχνικές ενεργού συμμετοχής (ερωτήσεις/απαντήσεις, εργασίες σε ομάδες, δραματοποίηση σκηνών κλπ), με προσοχή ώστε να συνδυάζεται το «τι» (περιεχόμενο, σημασίες) με το «πώς» (τρόπο γραφής, μέσω του οποίου εκφράζονται τα νοήματα: εκφραστικά μέσα, αφηγηματικές τεχνικές σε συσχέτιση με νοήματα). Καλλιέργεια προφορικού και γραπτού λόγου με συγκεκριμένες δράσεις.

Για μη φιλολογικά μαθήματα, ενδιαφέρον έχει η ανάθεση εξωσχολικής ανάγνωσης και ο σχολιασμός-ανάλυση στην τάξη βιβλίου ενδεχομένως σχετικού με το γνωστικό/διδακτικό αντικείμενο.

Π.χ.

Λογοτεχνία και Φυσικές Επιστήμες. Διαθεματικές προσεγγίσεις στο Νηπιαγωγείο (συγγραφείς: Γιαννικοπούλου Αγγελική Α., Πρεβεζάνου Βαρβάρα. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδόπουλος)
<https://www.public.gr/product/books/greek-books/education/educational-books/logotehnia-kai-fysikes-epistimes/prod8470910pp/>

«Σε έναν κόσμο όπου η μαγεία της πραγματικότητας συναντά την αλήθεια του παραμυθιού, η ανάγνωση ιστοριών συχνά οδηγεί στην ... επιστήμη. Ιστορίες όπως: *Ο φορτωμένος γάιδαρος*, *Η καρακάξα και το διαμάντι* ή *Ο Κουτσοφλέβαρος* γίνονται κατανοητές μόνο αν τα παιδιά αντιληφθούν τα φαινόμενα στα οποία αναφέρονται: διαλυτότητα-απορροφητικότητα, τήξη πάγου, ροή υγρών, αντίστοιχα. Σε περιπτώσεις σαν κι αυτές, η απόλαυση και η κατανόηση των ιστοριών φαίνεται να περνούν μέσα από τη γνώση της πραγματικότητας και η λογοτεχνία να πλησιάζει στις φυσικές επιστήμες.

Επιλέγοντας μια σειρά από γνωστές και αγαπημένες ιστορίες και μια ευρεία γκάμα δραστηριοτήτων, στο πλαίσιο των Πρακτικών Ασκήσεων του ΤΕΠΑΕΣ του Πανεπιστημίου Αιγαίου, εφαρμόστηκαν σε νηπιαγωγεία της Ρόδου εκπαιδευτικές πρακτικές που στόχευαν στη συνένωση των δύο συχνά θεωρούμενων ως ασύμβατων περιοχών: της λογοτεχνίας και των φυσικών επιστημών. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι ιστορίες μπορούν να

οδηγήσουν τα παιδιά του Νηπιαγωγείου στη γνώση μέσα από τα πολύχρωμα μονοπάτια της φαντασίας.»

Χημεία και Λογοτεχνία. Βλ. προτάσεις στην ηλ. δ/νση:
<http://atmitos.gr/category/ximeia-kai-istoria/>

Ενδεικτικώς, παραπέμπουμε σε:

- ❑ [Μπέτι Σμιθ – Η δύναμη της Χημείας](#) Η Μπέτι Σμιθ, στο μυθιστόρημα *Ένα Δέντρο Μεγαλώνει στο Μπρούκλιν*, μας δίνει ένα δείγμα για τη δύναμη της Χημείας μέσα από το σχολείο
- ❑ [Κωστής Παλαμάς – Ο Κύκλος των Τετράστιχων](#)

Μαθηματικά και Λογοτεχνία.

Ενδεικτικώς για τη Δ/θμια Εκπ/ση:

- ❑ Ι. Κανέλλου, *Ο χαμένος διάλογος του Πλάτωνος. Μια λογοτεχνική απόπειρα παρουσίασης των αρρήτων αριθμών, και όχι μόνο, στο πνεύμα των διαλόγων του Πλάτωνος*
- ❑ Πέντε «μαθηματικά» μυθ/τα -επιλογή Τεύκρου Μιχαηλίδη
<http://www.andro.gr/empneusi/top-5-mathematics-books/>
- ❑ «Λογοτεχνία με τα Μαθηματικά να αποτελούν βασικό συστατικό της μυθοπλασίας»
<https://www.politeianet.gr/thematikes-protaseis/epilogi-logotechnias-me-mathimatika-390>

Σημείωση: Οι ηλεκτρον. δ/νσεις δίνονται ενδεικτικώς, προς διερεύνηση από τους Σ.Ε.Ε./Εκπαιδευτικούς, προκειμένου στη συνέχεια να προτείνουν κατάλληλες επιλογές στους μαθητές κ.λ.π.

4. Καλλιέργεια φιλιαναγνωσίας: II. Βιβλιοπαρουσιάσεις (λογοτεχνικών αλλά και επιστημονικών βιβλίων, κατάλληλων για την ηλικία των μαθητών).

Μπορούν να οργανωθούν με ανάθεση σε μαθητές, με βάση διάγραμμα (δομή παρουσίασης) που θα δίνεται από τον/την Εκπαιδευτικό. Η συχνότητα βιβλιοπαρουσιάσεων, η διάρκεια (π.χ.

10') καθώς και το ενδεχόμενο συνοδευτικό εποπτικό υλικό (π.χ. ψηφιακή παρουσίαση (ppt) από τον μαθητή/τη μαθήτριά) θα προσδιορίζονται από τον/την Εκπαιδευτικό, ανάλογα με τις συνθήκες του τμήματος κλπ.

Από Εκπαιδευτικούς Π/θμιας Εκπ/σης και από Εκπαιδευτικούς μη φιλολογικών μαθημάτων στη Δ/θμια Εκπ/ση μπορούν να οργανώνονται συστηματικά **βιβλιοπαρουσιάσεις από τους μαθητές στη διάρκεια του έτους βιβλίων σχετικών με το γνωστικό αντικείμενο (π.χ. φυσική, μαθηματικά, μουσική κ.ά.)!** [Βλ. παραπάνω ενδεικτικές αναφορές σε λογοτεχνία που συνδέεται με μη-φιλολογικά μαθήματα.]

5. Καλλιέργεια φιλιαναγνωσίας: III. Λέσχη ανάγνωσης.

Λέσχη ανάγνωσης, π.χ. με αξιοποίηση βιβλίων της σχολικής Βιβλιοθήκης. Η συχνότητα επίσης εξαρτάται από τις συνθήκες. Σημασία έχει να γίνουν κατά τη διάρκεια του έτους συστηματικά, **τουλάχιστον 3 συναντήσεις** σε ώρες εκτός σχολικού ωραρίου. *[Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την εκπαιδευτική αξιοποίηση – υλοποίηση διαδικασιών, στη διάθεσή σας]*

Σημείωση για υποστηρικτικό υλικό - ιδέες: Σχετικά με τις δράσεις καλλιέργειας της φιλιαναγνωσίας, βλ. στο **ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5. «Καλές πρακτικές – ενδεικτικές δραστηριότητες για την καλλιέργεια της φιλιαναγνωσίας»**

6. Ερευνητικές Εργασίες

Ερευνητικές Εργασίες **στο Λύκειο α) με θέματα που υποστηρίζουν τον γλωσσικό γραμματισμό** (π.χ. αναλύσεις έργων τέχνης, παραγωγή γραπτού λόγου ως αντικείμενο της Ερευνητικής Εργασίας. **β) με έμφαση στην ποιότητα της γλώσσας και άλλους γλωσσικούς στόχους** (π.χ. έμφαση στην

προφορική παρουσίαση) ανεξάρτητα από το περιεχόμενο-θέμα της Ερευνητικής Εργασίας, στο πλαίσιο όλων των μαθημάτων (δηλ. και των μη φιλολογικών).

7. Δημιουργικές Εργασίες στο Λύκειο

Δημιουργικές Εργασίες στο Λύκειο, με ζητούμενα που προάγουν τον γλωσσικό γραμματισμό, π.χ. εφαρμογές δημιουργικής γραφής, λόγοι/αντίλογοι κ.ά. **Το ουσιώδες: σύνδεση των εργασιών ανεξάρτητα από το περιεχόμενό τους με επιμέλεια γλώσσας και νοημάτων, στο πλαίσιο των ΣΤΟΧΩΝ του Προγράμματος**

8. Διάφορες Εργασίες στο πλαίσιο των μαθημάτων

Διάφορες Εργασίες συστηματικές και στοχευμένες, στο πλαίσιο των μαθημάτων: **έμφαση σε στόχους γλωσσικού γραμματισμού (π.χ. ποιότητας λόγου- έκφρασης κ.ά.) στο πλαίσιο όλων των μαθημάτων! Το ουσιώδες είναι να τονίζεται συστηματικά στη διάρκεια του έτους η σύνδεση των εργασιών με τους στόχους της γλωσσικής κατάρκτησης. Πρόκειται για δράση που μπορεί να στηριχθεί από όλες τις ειδικότητες Εκπαιδευτικών.**

9. Προγράμματα ή Όμιλοι (στα Πειραματικά Γυμνάσια-Λύκεια) με θεματική ή και γενικότερα στόχους που αφορούν στην καλλιέργεια (κατανόηση /παραγωγή) προφορικού ή γραπτού λόγου.

10. Δραστηριότητες αξιοποίησης της Τέχνης με στόχους ανάπτυξης του γλωσσικού γραμματισμού. Δυνατότητα εφαρμογής σε όλα μαθήματα.

Ενδεικτικά, μπορεί να ανατεθεί ο σχολιασμός και η σύνδεση **έργων ζωγραφικής** με ενότητες αντίστοιχης θεματικής στη Λογοτεχνία, στην Ιστορία, στη Νεοελληνική Γλώσσα, καθώς και σε μη φιλολογικά μαθήματα.

Επίσης, σε όλα τα μαθήματα (εννοείται και στα μη φιλολογικά) ενδείκνυται η **παρακολούθηση ταινιών ποιότητας εντός ή εκτός τάξης (ή αποσπασμάτων στην τάξη, ανάλογα με τον διαθέσιμο χρόνο)** και ο σχολιασμός τους στην τάξη, η παραγωγή δημιουργικών δραστηριοτήτων και γενικότερα γραπτού λόγου με βάση αυτές, σε εργασίες που ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντα και την ηλικία των μαθητών.

Επιπλέον, αξιοποιώντας το ταλέντο και την κλίση των μαθητών στη **μουσική**, μπορούμε να αναθέσουμε ενδιαφέρουσες για τους μαθητές διαθεματικές δραστηριότητες, όπως **μελοποίηση στίχων, δημιουργία στίχων και διάφορες εργασίες δημιουργικής γραφής σε συνδυασμό με μουσική, π.χ. έκφραση συναισθημάτων και απόψεων για τραγούδια, μουσικά ρεύματα** κλπ.

Ειδικότερα, πίνακες ζωγραφικής ή εικαστικά μπορούν να ελκύσουν το ενδιαφέρον των μαθητών και να αξιοποιηθούν με συστηματικές, στοχευμένες δράσεις στο πλαίσιο του προγράμματος.

Ενδεικτικά:

1. Στην φάση της εισαγωγής-ευαισθητοποίησης των μαθητών, προκειμένου να κεντρίσουμε το ενδιαφέρον τους και να συναινέσουν στην υλοποίηση του προγράμματος με δράσεις ανάλογα προς τις ανάγκες τους. Π.χ. έναυσμα για συζήτηση πίνακες με θεματική φιλιαναγνωσίας/βιβλίων/μελέτης κ.ά.
2. Προς επιδίωξη ειδικών στόχων γλωσσικού γραμματισμού
 - π.χ. καλλιέργεια προφορικού λόγου με προγραμματισμένες-προετοιμασμένες παρουσιάσεις έργων τέχνης, ερμηνευτικοί διάλογοι στην τάξη πάνω σε έργα τέχνης (ενδεχομένως σε θεματική σύνδεση με

μαθήματα, π.χ. κείμενα λογοτεχνίας -ή όποια άλλα θέματα με στόχο την ανάπτυξη του γλωσσικού γραμματισμού)

- ❑ καλλιέργεια γραπτού λόγου (π.χ. με ασκήσεις δημιουργικής γραφής με αφορμή έργα τέχνης, παραγωγή κειμένων με αναφορά σε έργα τέχνης κ.ά.

Αναλυτικότερη παρουσίαση καθώς και επιλεγμένα έργα τέχνης, με θεματική που συνδέεται με το Πρόγραμμα Υποστήριξης Γλωσσικού Γραμματισμού θα βρείτε στο Παράρτημα 7 του παρόντος.

11. Διασχολικός Διαγωνισμός Ορθογραφίας ή ενδοσχολικοί διαγωνισμοί ορθογραφίας.

Υπάρχει διαθέσιμο υλικό έτοιμο προς χρήση για τους ενδιαφερόμενους. Ενδεικτικώς:

http://users.sch.gr/sfscholiki/fi/index.php?option=com_content&view=article&id=576:-02-----7----&catid=1:2009-12-14-10-30-33&Itemid=2]

12. Ερωτηματολόγιο πριν/μετά τις Δράσεις, δραστηριότητες αποτίμησης μαθησιακών αποτελεσμάτων και «μετασχηματίζουσας μάθησης»

Όπως επισημάναμε παραπάνω, κατά τη φάση της ευαισθητοποίησης των μαθητών και της «πρόκλησης ενδιαφέροντος για ανάληψη έργου», οι Εκπαιδευτικοί μπορούν να διανείμουν ένα σύντομο (ανώνυμο) ερωτηματολόγιο, **με στόχο κυρίως τη διερεύνηση της αυτοεκτίμησης των μαθητών ως προς τις γλωσσικές γνώσεις και δεξιότητές τους καθώς και της στάσης τους σε θέματα γλωσσικού γραμματισμού.**

Αντίστοιχα, στο τέλος των δράσεων, στο τέλος του σχολικού έτους, το ερωτηματολόγιο μπορεί να δοθεί ξανά, ενδεχομένως το ίδιο ή να διαμορφωθεί με ερωτήματα σύγκρισης πριν/μετά, προκειμένου να διαπιστώσουμε ενδεχόμενες αλλαγές στις αντιλήψεις και τη στάση των μαθητών διαμέσου των δράσεων στις οποίες τους «μυήσαμε» και τις οποίες εφαρμόσαμε συστηματικά.

Γενικότερα, προς ολοκλήρωση των δράσεων υποστήριξης του γλωσσικού γραμματισμού, κατά το τέλος του διδακτικού έτους 2018-19 προτείνεται η εφαρμογή δραστηριοτήτων αποτίμησης των μαθησιακών αποτελεσμάτων και της εμπειρίας των μαθητών, στο πνεύμα των στόχων και της μεθοδολογίας της «μετασχηματίζουσας μάθησης». Χαρακτηριστικές τέτοιες δραστηριότητες είναι –πέρα από το ερωτηματολόγιο- η συζήτηση, σύντομα κείμενα αποτίμησης από τους μαθητές, προτάσεις για το μέλλον από τους μαθητές, παρουσιάσεις απολογισμού σε ppt και άλλες δραστηριότητες προφορικού και γραπτού λόγου.

13. Τετράδιο Δραστηριοτήτων Γλωσσικού Γραμματισμού.

Μια **καλή πρακτική είναι η τήρηση ενός τετραδίου από τους μαθητές, με τίτλο ανάλογης θεματικής και κατάλληλο για τη βαθμίδα (Δημοτικό/Γυμνάσιο/Λύκειο) και την τάξη** (π.χ. **«Ταξίδι στη Γλώσσα»**, **«Λογο-παίγνια»**, κ.ά.) που μπορεί να αξιοποιείται για όλα τα μαθήματα στα οποία οι μαθητές εκπονούν δραστηριότητες γλωσσικού γραμματισμού., ώστε να ανατρέχουν σε αυτό κάθε φορά που χρειάζονται να θυμηθούν κάτι κλπ. Μπορεί δηλαδή να χρησιμοποιείται επικουρικά προς τα τετράδια των αντίστοιχων μαθημάτων, για **ειδικότερες επισημάνσεις σε γλωσσικά ζητήματα**. Έτσι θα αποτελεί **«τόπο διαθεματικής συνάντησης των μαθημάτων (και των ειδικοτήτων διδασκόντων) με κοινό άξονα τη γλώσσα»**. Σε κάθε περίπτωση,

οι επιλογές προτείνεται να γίνονται σε συνεργασία με τους μαθητές ως «συνοδοιπόρους», ώστε να υποστηρίζονται περισσότερο στην πράξη από τους ίδιους...

14. Άλλες καινοτόμες δράσεις ή καλές πρακτικές.

Οι συμμετέχοντες Εκπαιδευτικοί έχουν τη δυνατότητα να προσδιορίσουν με βάση τη δική τους έμπνευση και πρωτοβουλία ή και τη συνεργασία με άλλους συναδέλφους, δράσεις υποστήριξης του γλωσσικού γραμματισμού, στο πλαίσιο των στόχων του Προγράμματος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1.

Ενδεικτικό Ερωτηματολόγιο για διερεύνηση αντιλήψεων και στάσεων των μαθητών απέναντι σε θέματα Γλωσσικού Γραμματισμού.

Ενδεικτικό Ερωτηματολόγιο για διερεύνηση αντιλήψεων και στάσεων των μαθητών απέναντι σε θέματα Γλωσσικού Γραμματισμού.

Σύνθεση ερωτηματολογίου:

Αναστασία Χουρσανίδου, (Φιλολόγος)

Επιστημονική Επιμέλεια:

Βασιλεία Καλοκύρη (υπό την ιδιότητα της Σχολ. Συμβούλου Φιλολόγων Ν. Ηρακλείου)

Σημείωση για τη χρήση του ερωτηματολογίου.

Το παρακάτω ερωτηματολόγιο προτείνεται να αξιοποιηθεί (ανάλογα με τους στόχους, εν μέρει ή αναδιαμορφωμένο) στο πλαίσιο του Προγράμματος υποστήριξης του **Γλωσσικού Γραμματισμού** των μαθητών/-τριών. Η χρήση του αφορά στην έναρξη, στη φάση δηλαδή της «ευαισθητοποίησης» και της «πρόκλησης ενδιαφέροντος των μαθητών». Το ερωτηματολόγιο περιέχει ερωτήσεις που αφορούν σε πολλές πτυχές γλωσσικού γραμματισμού και αντίστοιχους στόχους για την κατάκτησή του. Επιτρέπει να διερευνήσουμε τις αντιλήψεις των μαθητών για τις επιδόσεις τους σε ζητήματα γλώσσας αλλά και τη στάση τους (λογική-κριτική, συναισθηματική) απέναντι στη γλώσσα. Ανάλογα με τις δράσεις που θα προτείνουμε στους/στις μαθητές/-τριες, με βάση τις ανάγκες τους, τις οποίες έχουμε διαπιστώσει, μπορούμε να επιλέξουμε ερωτήσεις από τις παρακάτω –ή και να διαμορφώσουμε σχετικές, αντλώντας ιδέες. Αντίστοιχα, στο τέλος των δράσεων, κατά το τέλος του σχολικού έτους, το ερωτηματολόγιο μπορεί να δοθεί ξανά, ενδεχομένως το ίδιο ή να διαμορφωθεί με ερωτήματα σύγκρισης πριν/μετά, προκειμένου να διαπιστώσουμε ενδεχόμενες αλλαγές στις αντιλήψεις και τη στάση των μαθητών διαμέσου των

δράσεων στις οποίες τους «μυήσαμε» και τις οποίες εφαρμόσαμε συστηματικά.

Συνδυάζοντας τις **δράσεις για τη στήριξη του Γλωσσικού Γραμματισμού** με σχετικό **Ερωτηματολόγιο** που απαντούν οι μαθητές «πριν/μετά» από αυτές, οι Εκπαιδευτικοί μπορούν να προχωρήσουν σε **«εκπαιδευτική έρευνα στην πράξη»**, ανατροφοδοτώντας το έργο τους.

Β. Καλοκύρη

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ

Σημειώστε ένα **X** στον αριθμό από το 1 ως το 5 δίπλα από κάθε ερώτηση, ανάλογα με την άποψή σας στο αντίστοιχο ερώτημα.

Η σημασία των αριθμών είναι:

1: Καθόλου 2: Μέτρια 3: Καλά 4: Πολύ καλά 5: Εξαιρετικά

	1	2	3	4	5
1. Μπορείτε να διαβάζετε με άνεση;					
2. Πιστεύετε ότι η ευχέρεια στην ανάγνωση είναι προσόν;					
3. Κατανοείτε τα νοήματα εκτεταμένων γραπτών κειμένων π.χ. ενός ολόκληρου κεφαλαίου του βιβλίου σας;					
4. Μπορείτε να παράγετε κείμενα μικρής έκτασης που απευθύνονται σε κοινό και φορείς π.χ. ανακοινώσεις, επιστολές, ειδοποιήσεις, αιτήσεις, ευχαριστήρια, διαμαρτυρίες κτλ.;					
5. Πιστεύετε ότι είναι σημαντικό να έχετε αυτήν την ικανότητα;					
6. Μπορείτε να διαβάζετε κριτικά και να κατανοείτε κείμενα μικρής έκτασης π.χ. διαφημίσεις, λογαριασμούς κτλ.;					
7. Πιστεύετε ότι αυτό είναι χρήσιμο;					
8. Μπορείτε να παράγετε, με σχετική άνεση, σύντομης έκτασης κείμενα;					
9. Μπορείτε να παρουσιάζετε στο κοινό και να εκφράζετε προφορικά εμπειρίες, επιχειρήματα, παράπονα, αιτήματα κτλ.;					
10. Μπορείτε να κατανοείτε τον προφορικό λόγο καθημερινής χρήσης;					

11. Κατά την εκτίμησή σας, πόσο καλά γνωρίζετε την ορθογραφία της Νέας Ελληνικής Γλώσσας;					
12. Πόσο πολύ σας αρέσει να μαθαίνετε την ορθογραφία των λέξεων;					
13. Πιστεύετε ότι η καλή γνώση και καλή χρήση της γλώσσας είναι σημαντικό εφόδιο που πρέπει να αποκτήσετε και να αξιοποιήσετε;					
14. Πόσο πολύ σας ενδιαφέρει να βελτιώνετε τις γλωσσικές σας επιδόσεις (κατανόηση και παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου;)					
15. Πιστεύετε ότι πρέπει να ενισχυθεί με παράλληλες δράσεις η διδασκαλία των γλωσσικών μαθημάτων στα σχολεία;					

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.

Ερωτηματολόγιο Διαγνωστικής αυτοαξιολόγησης Γυμνασίου – ΓΕΛ Φουρφουρά για διερεύνηση εκπαιδευτικών αναγκών των μαθητών/-τριών σε ζητήματα γλωσσικού γραμματισμού

Εκπόνηση του ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ - ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΗΣ (ΑΥΤΟ)ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ και επεξεργασία δεδομένων από την **Ευσεβία Βεντούρη, Μαθηματικό**, για τους μαθητές/τις μαθήτριες του Γυμνασίου και ΓΕΛ Φουρφουρά, στο πλαίσιο της συμμετοχής του σχολείου στο πρόγραμμα Υποστήριξης Γλωσσικού Γραμματισμού, στη φάση της διερεύνησης των εκπαιδευτικών αναγκών των μαθητών σε ζητήματα γλωσσικού γραμματισμού (σχ. έτους 2018-19).

Επιμέλεια-συντονισμός προγράμματος:

Σ.Ε.Ε. Παιδαγωγικής Ευθύνης Β. Καλοκύρη

Διαγνωστική (Αυτο-)Αξιολόγηση

- 1) Πόσο κατανοείτε το περιεχόμενο, τις λέξεις, τις έννοιες ενός κειμένου;

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ καλά

- 2) Σε τι βαθμό έχετε αναπτύξει την αναγνωστική σας ικανότητα;

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ καλά

- 3) Γνωρίζετε ορθογραφία;

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ καλά

- 4) Τα γράμματα σας είναι ευανάγνωστα;

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ καλά

5) Έχετε άνεση όταν εκφράζεστε με τον προφορικό λόγο;

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ καλά

6) Προτιμάτε να εκφράζεστε προφορικά ή γραπτά;

Προφορικά	
Γραπτά	

(ενδεικτικώς) ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ:

Σύνολο 33 μαθητές/-τριες

Ερ.1) κατανόηση

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ καλά
	4	19	6

Ερ. 2) ανάγνωση

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ καλά
	5	17	8

Ερ. 3) ορθογραφία

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ καλά
	6	13	11

Ερ. 4) προφορικός λόγος

Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ καλά
	7	15	7

Ερ. 6) προφορικά ή γραπτά

Προφορικά	17
Γραπτά	12

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3.

Παραδείγματα "παιγνιωδών ασκήσεων" και δραστηριοτήτων γλωσσικών που ελκύουν το ενδιαφέρον των μαθητών.

Το παρακάτω υλικό εκπονήθηκε στο πλαίσιο δειγματικής διδασκαλίας (που πραγματοποιήθηκε στο 13^ο Γυμνάσιο Ηρακλείου, την Πέμπτη 15-3-2018) από τη Φιλόλογο Σπυριδάκη Ειρήνη, με την επιστημονική επιμέλεια της Σχολικής Συμβούλου Φιλολόγων Β. Καλοκύρη.

Φύλλο εργασίας για την υποστήριξη του γλωσσικού γραμματισμού

Ειδικός στόχος: **Η κατανόηση κειμένου σε ομάδες εργασίας**

ΕΡΓΑΣΙΕΣ:

1. Χωριστείτε σε 6 ομάδες (3 ομάδες των 4 ατόμων και 3 ομάδες των 3 ατόμων). Στη συνέχεια διαβάστε προσεκτικά το παρακάτω κείμενο και απαντήστε στις ερωτήσεις που το ακολουθούν.

ΟΔΗΓΙΕΣ: Πριν ξεκινήσετε, ορίστε έναν αναγνώστη και έναν συντονιστή της ομάδας σας. Ο αναγνώστης θα διαβάσει χαμηλόφωνα το κείμενο μέσα στην ομάδα του. Ο συντονιστής θα αναλάβει να συντονίζει την εργασία της ομάδας του μέσα στο χρονικό πλαίσιο που θα έχει δοθεί από την καθηγήτρια. Όλα τα μέλη της ομάδας καλούνται να συνεισφέρουν στη σύνταξη των απαντήσεων και στην παρουσίασή τους στην ολομέλεια.

Καύσωνας ΓΕΝΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ ΠΡΟΦΥΛΑΞΗΣ

- Αποφύγετε την ηλιοθεραπεία και τους πολυσύχναστους χώρους όπου επικρατεί *συνωστισμός*. Παραμείνετε σε σκιερά και δροσερά μέρη.

- *Αποφύγετε τη βαριά σωματική εργασία, ιδιαίτερα μάλιστα σε χώρους με υψηλή θερμοκρασία, άπνοια και μεγάλη υγρασία.*
- *Αποφύγετε το βάδισμα για πολλή ώρα ή το τρέξιμο κάτω από τον ήλιο.*
- *Προτιμήστε τα ελαφρά, άνετα και ανοιχτόχρωμα ρούχα, από υλικό που διευκολύνει τον αερισμό του σώματος και την εξάτμιση του ιδρώτα.*
- *Φορέστε καπέλο ή άλλο κάλυμμα από φυσικό υλικό, που να επιτρέπει καλό αερισμό του κεφαλιού. Επίσης, συστήνεται η χρήση μαύρων ή σκουρόχρωμων γυαλιών που προστατεύουν τα μάτια από την έντονη αντανάκλαση του ήλιου.*
- *Προτιμήστε τα ελαφρά και μικρά γεύματα, με έμφαση στα φρούτα και τα λαχανικά και περιορίστε τα λιπαρά. Πίνετε άφθονα υγρά (νερό και χυμούς φρούτων).*
- *Συνιστώνται πολλά χλιαρά ντους κατά τη διάρκεια της ημέρας.*
 - *Ιδιαίτερα, όσοι παίρνουν φάρμακα, πρέπει να συμβουλευούνται τον ιατρό τους, αν πρέπει να τα συνεχίσουν και σε ποια δοσολογία, επειδή μερικά έχουν την ιδιότητα να αυξάνουν τη θερμοκρασία του σώματος.*
 - *Αποφύγετε τα πολύωρα ταξίδια με διάφορα μέσα συγκοινωνίας, όσο η θερμοκρασία είναι υψηλή.*

<http://www.gscp.gr> (διασκευή)

Επιλέξτε τη σωστή απάντηση, αιτιολογώντας την άποψή σας με βάση το παραπάνω κείμενο:

1. Ένας χώρος *“όπου επικρατεί συνωστισμός”* είναι ένας χώρος όπου: α. δεν λειτουργεί το κλιματιστικό ! β. υπάρχουν υπερβολικά πολλοί άνθρωποι ! γ. γίνεται πολλή φασαρία ! δ. επικρατεί ζέστη!
2. *“Αποφύγετε τη βαριά σωματική εργασία”* σημαίνει: α. αποφύγετε να σηκώσετε οποιοδήποτε βάρος ! β. αποφύγετε να καταπονήσετε

το σώμα σας με οποιαδήποτε σωματική εργασία ! γ. αποφύγετε να κάνετε ο, τιδήποτε ! δ. αποφύγετε να βαρύνετε!

3. *"Φορέστε καπέλο ή άλλο κάλυμμα από φυσικό υλικό"* α. για να χρησιμοποιείτε οικολογικά υλικά ! β. για να υπάρχει καλός αερισμός του κεφαλιού ! γ. για να περπατάτε γρήγορα ! δ. για να μην κουραστείτε!

4. Γιατί *"συστήνεται η χρήση μαύρων ή σκουρόχρωμων γυαλιών"*; α. επειδή ξεκουράζουν τα μάτια ! β. επειδή επιτρέπουν καλύτερη όραση ! γ. επειδή προστατεύουν τα μάτια από την έντονη ακτινοβολία ! δ. επειδή προσφέρουν στιλ!

5. *"όσοι παίρνουν φάρμακα, πρέπει να συμβουλευούνται τον ιατρό τους"*, α. για να αποφύγουν τον καύσωνα ! β. για να μην τα ξοδεύουν! γ. για να μάθουν τη σωστή δοσολογία ! δ. για να τα προμηθευτούν εγκαίρως!

6. *"Γενικές οδηγίες προφύλαξης"* είναι αυτές α. που αφορούν όλους τους ανθρώπους ! β. που διατυπώνονται πολύ γενικόλογα ! γ. που αναφέρονται σε λίγες ειδικές περιπτώσεις ! δ. που ισχύουν για μικρό διάστημα!

Συμπληρώστε τώρα σύντομα την παρακάτω φράση με 3 διαφορετικές σκέψεις σας, συμβουλευόμενοι το κείμενο που προηγήθηκε:

Όποιος δεν ακολουθήσει τις παραπάνω οδηγίες είναι πιθανό να:

1.
.....

2.

.....

3.

.....

2. Διαβάστε προσεκτικά το παρακάτω κείμενο και απαντήστε στις ερωτήσεις που ακολουθούν.

ΟΔΗΓΙΕΣ: Πριν ξεκινήσετε, ορίστε έναν αναγνώστη και έναν συντονιστή της ομάδας σας. Ο αναγνώστης θα διαβάσει χαμηλόφωνα το κείμενο μέσα στην ομάδα του. Ο συντονιστής θα αναλάβει να συντονίζει την εργασία της ομάδας του μέσα στο χρονικό πλαίσιο που θα έχει δοθεί από την καθηγήτρια. Όλα τα μέλη της ομάδας καλούνται να συνεισφέρουν στη σύνταξη των απαντήσεων και στην παρουσίασή τους στην ολομέλεια.

Πολλοί καταγγέλλουν τη νέα γενιά για το φτωχό της λεξιλόγιο. Το βασικό χαρακτηριστικό της γλώσσας των νέων είναι ότι εκφράζει και εκφράζεται μέσα στην παρέα, στο δίκτυο των συνομηλίκων. Κάθε παρέα έχει τον δικό της γλωσσικό κώδικα, τον οποίο μπορεί να «αρπάξει» μια άλλη παρέα και μετά μια άλλη, μέχρι που κάποιες εκφράσεις να υιοθετηθούν από μεγάλο μέρος της νεολαίας, ειδικά με την εξέλιξη της τεχνολογίας της επικοινωνίας.

Ψυχολογικά, κατά τη νεανική ηλικία διαμορφώνεται η προσωπική και κοινωνική ταυτότητα. Η απόρριψη από μέρους των νέων των κατεστημένων τρόπων συμπεριφοράς που υιοθετούνται από τους μεγαλύτερους, εκφράζεται και γλωσσικά. Η ιδιαίτερη γλώσσα των νέων *θα συμβάλλει* στην ανάδειξη της ανάγκης των τελευταίων να δηλώσουν ότι ανήκουν σε μια ηλικία με πολλά δικά της ενδιαφέροντα και αξίες, τα οποία διαφέρουν από εκείνα των μεγάλων.

(Απόσπασμα από άρθρο της Βάσως Κανελοπούλου στην Ελευθεροτυπία

(13-9-2009)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

Με βάση το κείμενο, σημειώστε ποιο από τα τρία (α, β, γ,) δεν ταιριάζει με τα υπόλοιπα και γιατί. Οι λόγοι που δεν ταιριάζει μπορεί να έχουν σχέση είτε με τη Γραμματική, είτε με τον τρόπο που παράγεται μια λέξη (παραγωγή) είτε με τη συντακτική θέση της λέξης/της φράσης, είτε με τη σημασία της.

1. α. καταγγέλλουν β. κατηγορούν γ. επαινούν

Δεν ταιριάζει το ρήμα γιατί

.....

Ενώ τα άλλα

2. α. φτωχό λεξιλόγιο β. φτωχή γυναίκα γ. φτωχή χώρα

Δεν ταιριάζει το ονοματικό σύνολογιατί

.....

Ενώ τα άλλα

3. α. τον οποίο, β. που, γ. για τον οποίο

Δεν ταιριάζει η αναφορική αντωνυμίαγιατί

.....

Ενώ τα άλλα

4. α. θα συμβάλει, β. θα συντελέσει, γ. θα βοηθήσει

Δεν ταιριάζει ο ρηματικός τύποςγιατί

.....

Ενώ οι άλλοι

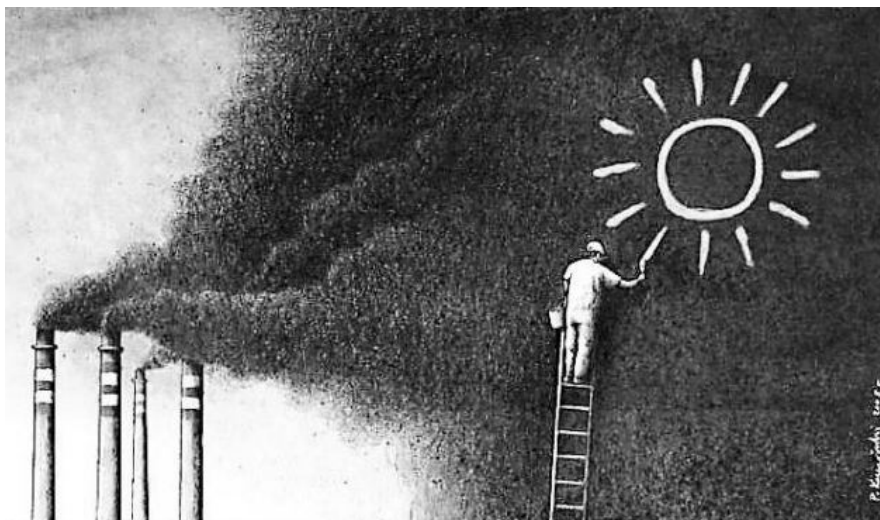
5. α. πολλά ενδιαφέροντα, β. α. πολύ ωραία γ. πολλή ώρα

Δεν ταιριάζει η φράσηγιατί

.....

Ενώ τα άλλα.....

3. Παρατηρήστε προσεκτικά όσα απεικονίζονται στο παρακάτω σκίτσο. Αν ήσασταν εσείς ο άνθρωπος που πρωταγωνιστεί, ποιο σύνθημα θα συμπληρώνατε ακριβώς κάτω από τον ήλιο που θα είχατε σχεδιάσει; Προσέξτε ώστε το σύνθημά σας να είναι σύντομο και εύστοχο.

.....

.....

4. Χωριστείτε σε 6 ομάδες. Η ομάδα Α θα μελετήσει το κείμενο 1, η ομάδα Β. το κείμενο 2, η ομάδα Γ το κείμενο 3, η ομάδα Δ το κείμενο 4, η ομάδα Ε το κείμενο 5 και η ομάδα ΣΤ το κείμενο 6.

Οδηγίες: Ορίστε έναν μαθητή – αναγνώστη και έναν μαθητή – συντονιστή σε κάθε ομάδα. Ο μαθητής - αναγνώστης θα διαβάσει χαμηλόφωνα το κείμενο στα υπόλοιπα μέλη της ομάδας του. Ο συντονιστής θα αναλάβει να συντονίζει την εργασία της ομάδας του μέσα στο χρονικό πλαίσιο που θα έχει δοθεί από την καθηγήτρια.

Όλα τα μέλη της ομάδας καλούνται να συνεισφέρουν στη σύνταξη των απαντήσεων και στην παρουσίασή τους στην ολομέλεια.

Στο πλαίσιο της παρουσίασης στην ολομέλεια, ο μαθητής – αναγνώστης θα διαβάσει δυνατά το κείμενο της ομάδας του. Οι υπόλοιποι μαθητές της κάθε ομάδας θα πρέπει να βρίσκονται σε ετοιμότητα προκειμένου να απαντήσουν σε ερωτήσεις για το κείμενο, οι οποίες ενδεχομένως τους απευθυνθούν.

Κείμενο 1: «Τι θέλουν οι μετανάστες;»

Υπάρχουν διάφοροι μύθοι για τη μετανάστευση οι οποίοι, μην κοροϊδεύομαστε, χρησιμεύουν για να συντηρούν το ρατσισμό στις δυτικές κοινωνίες, ως βολικά άλλοθι για τους νοικοκυραίους που απλά δε συμπαθούν τους καφετιούς ή τους ξανθωπούς ή, τέλος πάντων, αυτούς που δε μοιάζουν «με εμάς». Μερικοί από αυτούς τους μύθους είναι εντελώς παράλογοι και ευτυχώς δεν τεκμηριώνονται από την πραγματικότητα. Για παράδειγμα, ο μύθος ότι οι ξένοι «έρχονται και μας παίρνουν τις δουλειές», ή το άλλο, το ότι έρχονται «και αυξάνουν την εγκληματικότητα». Είναι καλά τεκμηριωμένο από έρευνες ότι στη συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων η είσοδος μεταναστών σε μια χώρα πυροδοτεί νέα οικονομική δραστηριότητα και γεννά νέο πλούτο. Είναι, επίσης, καλά τεκμηριωμένο το ότι οι πληθυσμοί μεταναστών δεν εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά εγκληματικότητας από τους γηγενείς, ειδικά όταν το κράτος υποδοχής έχει αποτελεσματικές πολιτικές ομαλής ένταξης.

Απόσπασμα από άρθρο του δημοσιογράφου Θοδωρή Γεωργακόπουλου στην εφημερίδα Καθημερινή (5/1/2018)

Κείμενο 2: Δεν θέλουμε Έλληνες μετανάστες

«Θα πάρουν τις δουλειές από τους νέους μας ηλικίας 18-30, οι οποίοι ήδη πλήττονται από την ανεργία. Έρχονται στη χώρα μας χωρίς να γνωρίζουν τα βασικά για τον τρόπο ζωής μας και τις αρχές μας. Δεν μιλούν σωστά την γλώσσα μας και δεν καταλαβαίνουν

τους νόμους και τις υποχρεώσεις τους». Αυτά -δυστυχώς - υποστηρίζουν για τους Έλληνες σύγχρονους μετανάστες, παραβιάζοντας εμφανώς θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, οι συνδικαλιστές της μεγαλύτερης εργατικής ένωσης στη χώρα της Αυστραλίας με την επωνυμία Australian Council of Trade Unions (ACTU).

Απόσπασμα από άρθρο του δημοσιογράφου Νίκου Κακαρίκα στον ενημερωτικό ιστότοπο protagon.gr (8/12/2013)

Κείμενο 3: Το 58% των Ελλήνων δεν θέλει άλλους μετανάστες από μουσουλμανικές χώρες

Σε ποσοστό μεγαλύτερο από αυτό του ευρωπαϊκού μέσου όρου, οι Έλληνες επιθυμούν την απαγόρευση της μετανάστευσης από μουσουλμανικές χώρες. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την έρευνα της Chatham House που διενεργήθηκε σε 10 ευρωπαϊκές χώρες και δημοσιεύει ο Independent, το 55%, κατά μέσο όρο των πολιτών των χωρών αυτών θέλει να σταματήσει όλη η μελλοντική μετανάστευση από τις κυρίως Μουσουλμανικές χώρες. Μόνο το 20% δήλωσε πως διαφωνεί, ενώ το 25% απάντησε πως δεν γνωρίζει.

Από τους ερωτηθέντες, την ισχυρότερη αντίθεση στη μετανάστευση μουσουλμάνων εκφράζουν τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, ενώ μικρότερη αντίθεση δείχνουν τα άτομα κάτω των 30 ετών. Μεγάλη αντίθεση εμφανίζουν οι απόψεις με κριτήριο το μορφωτικό επίπεδο, με τα άτομα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης να τάσσονται με 59% υπέρ της απαγόρευσης, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για άτομα ανώτερης και ανώτατης εκπαίδευσης διαμορφώνεται κάτω από το 50%.

Έρευνα κοινωνικών επιστημόνων που δημοσιεύτηκε από τη συντακτική ομάδα του ειδησιογραφικού ιστότοπου iefimerida.gr (8-2-2017)

Κείμενο 4: Οι σύγχρονοι Έλληνες μετανάστες

Έφυγα πριν 12 χρόνια από Ελλάδα για ένα διδακτορικό στον Καναδά. Ο βασικός λόγος ήταν ότι τελειώνοντας το bachelor στη σχολή μου (Μοριακή Βιολογία και Γενετική στην Αλεξανδρούπολη) συνειδητοποίησα ότι οι δυνατότητες επαγγελματικής ανέλιξης στην Ελλάδα είναι περιορισμένες. Τα κονδύλια για έρευνα στην Ελλάδα

είναι πολύ λίγα και η διασύνδεση με την αγορά ανύπαρκτη. Για όλους εμάς που λαχταρούσαμε να συνεχίσουμε στην έρευνα, ο δρόμος της μετανάστευσης ήταν μονόδρομος.

Ο Καναδάς είναι μια φιλόξενη και σοβαρή χώρα. Με τον ερχομό μου εδώ κατάλαβα ότι υπάρχει ξεκάθαρο πλαίσιο κανόνων που ορίζει τη συμπεριφορά του κράτους απέναντι στον πολίτη αλλά και την ευθύνη του τελευταίου απέναντι στο σύνολο. Η πιστή εφαρμογή των κανόνων από όλους δημιουργεί μια ευρύτερη αίσθηση ασφάλειας και ελευθερίας (!). Η συνύπαρξη τόσο διαφορετικών πολιτισμών σε μια χώρα είναι από μόνη της συναρπαστική. Ανοιχτή κοινωνία και σεβασμός στη διαφορετικότητα, κάνουν την καθημερινότητα μας ήρεμη.

Συνέντευξη Έλληνα μετανάστη στον Καναδά που δημοσιεύτηκε στον ιστότοπο οικονομικής ενημέρωσης capital.gr (14-8-2017)

Κείμενο 5: Οι ξένοι μετανάστες στη σύγχρονη Ελλάδα

Στην Ελλάδα υπάρχει μόνο ο ήλιος, οι ομορφιές της, οι παραλίες, η ζωντάνια των πόλεων, η οικογένεια. Γενικά δεν μου αρέσει εδώ, γιατί κατέστρεψα τη μέση μου και η ψυχή μου τaráζεται αρκετές φορές από την επαφή μου με τους ανθρώπους. Θα φύγω και πάλι για άλλη χώρα, ίσως τη Γερμανία. Στην Ελλάδα θα γύριζα πίσω, αν δεν με ξαναβλέπανε ρατσιστικά σε επαγγελματικό επίπεδο κ αν έβρισκα μια σταθερή και καλή δουλειά. [...]

Συνέντευξη Σύριου μετανάστη στην Ελλάδα που δημοσιεύτηκε στον ιστότοπο οικονομικής ενημέρωσης capital.gr (14-8-2017)

Κείμενο 6: Οι Έλληνες μετανάστες στη Γερμανία τη δεκαετία του 1960

Το 1963 μέναμε μέσα στο εργοστάσιο, σε κάτι σαν κοιτώνες με κουκέτες. Είχαμε ευτυχώς όλα τα απαιτούμενα για να μαγειρέψουμε, να κάνουμε μπάνιο. Το εργοστάσιο κρατούσε από τον μισθό μας το ενοίκιο. Πολλοί Έλληνες έμεναν εκεί. Κάναμε παρέα με Τούρκους, Ιταλούς κυρίως, αλλά και Γιουγκοσλάβους. Δεν μέναμε μαζί όμως. Τους βρίσκαμε έξω στις μπιραρίες. Από διασκέδαση φουλ. Λεφτά είχαμε πάντα, δόξα τω Θεώ, γιατί υπήρχε δουλειά. Εγώ δεν ήθελα να βγαίνω με τους Έλληνες, ήθελα να

βγαίνω με ξένους, ειδικά με τους Γερμανούς, για να μάθω τη γλώσσα.

Συνέντευξη Έλληνα μετανάστη στην Γερμανία που δημοσιεύτηκε στον ενημερωτικό ιστότοπο alles.gr (7-2-2017)

Ερωτήσεις για όλες τις ομάδες (σύμφωνα με το κείμενο που τους έχει ανατεθεί):

Τι είδους κείμενο είναι αυτό που διαβάσατε;

.....
.....

α. Ποιο είναι το θέμα το κειμένου, β. ποιος το έγραψε ή ποιος «μιλάει» σε αυτό (πομπός του κειμένου) και γ. ποιος είναι ο αποδέκτης του μηνύματος;

.....
.....

Ποια άποψη (θέση) εκφράζεται στο κείμενο (από τον πομπό ή άλλον); Ποιες λέξεις ή φράσεις αποδίδουν θετικούς και αρνητικούς χαρακτηρισμούς;

.....
.....

5. Αφού διαβάσετε προσεκτικά το παρακάτω ποίημα, εντοπίστε το θέμα στο οποίο αναφέρεται και επιλέξτε μία από τις παρακάτω εικόνες για να το συνοδεύσει, αιτιολογώντας την επιλογή σας.

*Δεν μπορώ να σου δώσω λύσεις
για όλα τα προβλήματα της ζωής σου,
ούτε έχω απαντήσεις
για τις αμφιβολίες και τους φόβους σου.
Όμως μπορώ να σ' ακούσω
και να τα μοιραστώ μαζί σου.
Δεν μπορώ ν' αλλάξω
το παρελθόν ή το μέλλον σου.
Όμως, όταν με χρειάζεσαι,
θα είμαι εκεί μαζί σου.
Δεν μπορώ να αποτρέψω τα παραπατήματά σου.
Μόνο μπορώ να σου προσφέρω το χέρι μου
να κρατηθείς και να μην πέσεις.*

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4.

Υποστήριξη του γλωσσικού γραμματισμού. Παραδείγματα υλικού - δραστηριοτήτων για τη Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία στο Γυμνάσιο

Παραδείγματα "παιγνιωδών ασκήσεων" και δραστηριοτήτων γλωσσικών που ελκύουν το ενδιαφέρον των μαθητών. Παρουσίαση στην «6Η Δημερίδα (αλληλο-)διδασκτικής. Διδάσκοντας "με λογισμό και μ' όνειρο". Έμπνευση και δημιουργία στη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στο Γυμνάσιο και το Λύκειο. Μοιραζόμαστε ιδέες και προτάσεις στο ξεκίνημα της νέας χρονιάς 2017-18. Ηράκλειο, δημοτική αίθουσα Ανδρόγεω, Παρασκευή 24 Νοεμβρίου 2017 (απόγευμα) και Σάββατο 25 Νοεμβρίου 2017 (πρωί)» της εισήγησης της Φιλολόγου Ειρήνης Σπυριδάκη (13ου Γυμνασίου Ηρακλείου) με θέμα:

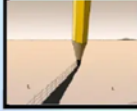
Υποστήριξη του γλωσσικού γραμματισμού στο πλαίσιο του Διασχολικού Δικτύου Γλωσσικού Γραμματισμού. «Έμπνευση και δημιουργία» στην παραγωγή υλικού - δραστηριοτήτων για τη Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία στο Γυμνάσιο

Επιστημονική Επιμέλεια: Β. Καλοκύρη

Η παρουσίαση (ppt) όλης της εισήγησης είναι διαθέσιμη στις Συνεργατικές ιστοσελίδες, στη δ/ση
<http://diktyofilologonkalokyri.weebly.com/deltaiotaalphasigmamachiomicronlambdaiotakappaomicron-deltaiotakappatauupsilonomicron-gammalambdaomegasigmamasiotakappaomicronupsilon-gammarhoalphamumualphatauiotasigmamuomicrony.html>

Παρατίθενται αποσπάσματα:

«Είδη διημερίδας (αλληλο-διδασκική)
διδασκόντας 'με λογισμό και με
όνειρο'. Εμπνευση και δημιουργία
στη διδασκαλία των φιλολογικών
μαθημάτων στα Γυμνάσια και το
Λύκειο.
Σχολ. έτος 2016-17»
Διευργάνουση: Στεφανή Τσιφουλός
Φιλολόγος Β. Καλαμάρας

Υποστήριξη του γλωσσικού
γραμματισμού στο πλαίσιο του
Διασχολικού Δικτύου
Γλωσσικού Γραμματισμού.
«Εμπνευση και δημιουργία» στην
παραγωγή υλικού-δραστηριοτήτων για
τη Νεοελληνική Γλώσσα
και Λογοτεχνία στο Γυμνάσιο.

ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ: Ειρήνη Σπυριδάκη,
13^ο Γυμνάσιο Ηρακλείου

Προβληματισμοί:

1. Πώς θα κάνουμε τους μαθητές να αντιληφθούν τον γλωσσικό γραμματισμό ως έναν τρόπο επεξεργασίας του κόσμου;
2. Πώς θα εμπνεύσουμε τους μαθητές να κατανοήσουν τον γλωσσικό γραμματισμό ως κοινωνική πρακτική που αξιοποιεί ορισμένα υλικά και τα μετατρέπει σε στόχους μέσα σε ένα δομημένο περιβάλλον;

3. Πώς θα βοηθήσουμε τους μαθητές να κατανοήσουν ότι η ανάγνωση και η γραφή αποτελούν γνωστικές και κοινωνικές ικανότητες που εμπλέκουν ένα φάσμα στρατηγικών για την απόκτηση νοήματος;

4. Πώς θα αυξήσουμε τον έλεγχο εκ μέρους των μαθητών επάνω στο κείμενο και το νόημά του; (οι μαθητές - κατασκευαστές νοήματος)

5. Πώς θα προσφέρουμε μια λογοτεχνική εμπειρία στους μαθητές, η οποία θα τους γεννήσει την ανάγκη να εμβαθύνουν στο κείμενο, να το αναλύσουν, να το κρίνουν, να συζητήσουν με αφορμή αυτό;

ΣΚΟΠΟΣ:

Να βελτιώσουν οι μαθητές την ικανότητα:

- ανάγνωσης και γραφής
- διάκρισης των κειμενικών ειδών
- κατανόησης του περιεχομένου των κειμένων

1. Με αφορμή ένα ποίημα

Α. Οι μαθητές διαβάζουν αποσπάσματα από το έργο «Ποίημα στους φίλους» του Χ. Λ. Μπόρχες

Δεν μπορώ να σου δώσω λύσεις
για όλα τα προβλήματα της ζωής σου,
ούτε έχω απαντήσεις
για τις αμφιβολίες και τους φόβους σου
όμως μπορώ να σ' ακούσω
και να τα μοιραστώ μαζί σου.
Δεν μπορώ ν' αλλάξω
το παρελθόν ή το μέλλον σου.
Όμως όταν με χρειάζεσαι
θα είμαι εκεί μαζί σου.
Δεν μπορώ να αποτρέψω τα παραπατήματά σου.
Μόνο μπορώ να σου προσφέρω το χέρι μου
να κρατηθείς και να μην πέσεις.
Πηγή: Μπόρχες Χ.Λ. (1995), Ποιήματα, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Β. Σημειώνουν στο κείμενο τις λέξεις / φράσεις που έχουν αρνητικό και θετικό περιεχόμενο.

Γ. Συντάσσουν επιστολή προς τους μαθητές του Ειδικού Σχολείου, με στόχο να τους γνωστοποιήσουν την πρόθεσή τους να σταθούν αλληλέγγυοι στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν.

Ενδεικτική Αξιοποίηση:

1. ΚΝΛ Β΄ Γυμνασίου,
«Τα πουλιά δέλαρ του Θεού» του Νίκου Καρούζου

2. Ν.Γ.Λ. Γ΄ Γυμνασίου,
6η ενότητα,
«Ενεργοί πολίτες για την υπεράσπιση
οικουμενικών αξιών».

2. Βάλε τις δικές σου λεζάντες

Α. Οι μαθητές παρατηρούν τις εικόνες που τους διανέμονται σε φωτοαντίγραφα.
Β. Συμπληρώνουν τις εικόνες με δικές τους λεζάντες.
Γ. Παρακινούνται να συντάξουν ένα σύντομο κείμενο που θα υποστηρίζει ερμηνευτικά την κάθε εικόνα.

5. Υποδυόμενοι ρόλους

Α. Ο καθηγητής διαβάζει μία σύντομη ιστορία που αφορά στην καταπίεση που βιώνει ένας νέος από έναν συμμαθητή του στο σχολικό περιβάλλον.

Β. Ένας μαθητής καλείται να υποδυθεί τον νέο – θύμα του σχολικού εκφοβισμού που δίνει συνέντευξη σε μια ομάδα μαθητών, οι οποίοι έχουν προηγουμένως συντάξει γραπτά τις ερωτήσεις που θα του απευθύνουν.

Γ. Οι υπόλοιποι μαθητές της τάξης κρατούν σημειώσεις και στο τέλος εκθέτουν προφορικά τις παρατηρήσεις τους.

Ενδεικτική Αξιοποίηση:

Ν. ΓΛ. Γ΄ Γυμνασίου,
3η ενότητα,
«Είμαστε όλοι ίδιοι. Είμαστε όλοι διαφορετικοί».

6. Η αξία της ενεργού δράσης

Α. Μία ομάδα μαθητών καταγράφει σε χαρτί συνοπτικά την επιχειρηματολογία της αναφορικά με τη σπουδαιότητα της υιοθέτησης του πάρκου της γειτονιάς από το σχολείο.

Β. Μια άλλη ομάδα μαθητών συντάσσει γραπτά την αντεπιχειρηματολογία της.

Γ. Και οι δύο ομάδες παρουσιάζουν τα επιχειρήματά τους στην τάξη.

Δ. Οι υπόλοιποι μαθητές αποφασίζουν ποιας ομάδας τα επιχειρήματα είναι περισσότερο πειστικά.

Ενδεικτική Αξιοποίηση:

Ν. ΓΛ. Α΄ Γυμνασίου,
3η ενότητα,
«Ταξίδι στον κόσμο της φύσης»

Γ. Επιστρέφουν στην αρχική τους ομάδα και παρουσιάζουν τα αποτελέσματα της διαμοίρασης των ιδεών τους.

**Ενδεικτική
Αξιοποίηση:**

Ν. ΓΛ. Β΄
Γυμνασίου,
4η ενότητα,

*«Το σχολείο
στον
χρόνο»*

8. Μικρές αγγελίες

Α. Υποθέτουμε ότι οι μαθητές μας επιθυμούν να αγοράσουν ένα ποδήλατο και για τον σκοπό αυτό πρόκειται να κάνουν μια έρευνα αγοράς. Διαβάζουν μικρές αγγελίες που τους έχουμε μοιράσει σε φωτοαντίγραφα και προσπαθούν να επισημάνουν τα κοινά σημεία που υπάρχουν ανάμεσά τους, αλλά και τις διαφορές.

Β. Σημειώνουν τα ρήματα που χρησιμοποιούνται, το γραμματικό πρόσωπο και τον τρόπο οργάνωσης των προτάσεων.

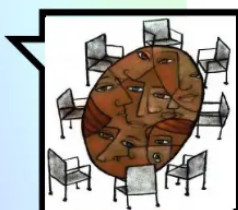
Ενδεικτική
Αξιοποίηση:

Ν. ΓΛ. Β΄ Γυμνασίου,
6η ενότητα,
«Παρακολουθώ,
ενημερώνομαι και
ψυχαγωγούμαι από
διάφορες πηγές
(ΜΜΕ, Διαδίκτυο
κτλ.)».

Γ. Συντάσσουν τη δική τους Μικρή Αγγελία, όπου γράφουν τα χαρακτηριστικά του ποδηλάτου τους, το οποίο επιθυμούν να πουλήσουν.

9. Προσομοίωση δίκης

Α. Στην τάξη στήνεται ένα εικονικό δικαστήριο στο οποίο πρόκειται να δικαστεί συμβολικά κάποιος (π.χ. η κινητή τηλεφωνία, το διαδίκτυο).

Β. Μοιράζονται στους μαθητές οι ρόλοι της ομάδας των δικαστών, της ομάδας των συνηγόρων υπεράσπισης, της ομάδας των κατηγορών, της ομάδας των μαρτύρων και φυσικά αυτής του κατηγορουμένου.

Γ. Αφήνουμε δέκα λεπτά στους μαθητές για να οργανώσουν σχηματικά τα κύρια σημεία των λόγων που θα εκφωνήσουν και όταν όλοι είναι έτοιμοι, αρχίζει η δίκη.

Ενδεικτική Αξιοποίηση:

Ν. ΓΛ. Γ΄ Γυμνασίου,
6η ενότητα,
«Ενεργοί πολίτες στην υπεράσπιση
οικουμενικών αξιών».

10. Ο ταξιδιωτικός χάρτης της Ελλάδας

Α. Οι μαθητές αναλαμβάνουν να συγκεντρώσουν τις σημαντικότερες πληροφορίες για διαφορετικές περιοχές της Ελλάδας.

Β. Δημιουργούν τα δικά τους μικρά βιβλία, ακολουθώντας την τεχνική του Freinet και τα κολλούν επάνω σ' ένα μεγάλο χάρτη της Ελλάδας στο σημείο ακριβώς όπου βρίσκεται το μέρος που έχουν αναλάβει να παρουσιάσουν.

Ενδεικτική Αξιοποίηση:

Ν. ΓΛ. Α΄ Γυμνασίου,
9η ενότητα,
«Ανακαλύπτω τη μαγεία
της γνώσης».

13. Συνομιλίες προσώπων

Α. Οι μαθητές μελετούν γραπτές συνομιλίες ανθρώπων γύρω από διαφορετικά ζητήματα.

Β. Υποθέτουν τα χαρακτηριστικά των ομιλούντων προσώπων.

Γ. Οι ίδιες συνομιλίες προβάλλονται σε βίντεο. Οι μαθητές καλούνται να εντοπίσουν τα χαρακτηριστικά του γραπτού και του προφορικού λόγου και τις ιδιαιτερότητες του καθενός.

Ενδεικτική Αξιοποίηση:

Ν. ΓΛ. Α΄ Γυμνασίου,
2η ενότητα,
«Επικοινωνία στο
σχολείο».

14. Άσκηση Ορθογραφίας

Α. Μοιράζουμε στους μαθητές σε φωτοαντίγραφα ένα γράμμα που είχε στείλει στη γυναίκα του ένας αναλφάβητος άνδρας κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής. Στο γράμμα αυτό περιέχονται ορισμένα ορθογραφικά λάθη.

Γ. Τέλος, επισημαίνουν τις συνθήκες επικοινωνίας μέσα στις οποίες είναι δυνατό να χρησιμοποιείται καθεμιά φράση, προκειμένου η επικοινωνία να καθίσταται αποτελεσματική.

Ενδεικτική Αξιοποίηση:

Ν. ΓΛ. Α΄ Γυμνασίου,
2η ενότητα, «Επικοινωνία στο σχολείο».

(βλ. ολόκληρη την παρουσίαση:

<http://diktyofilologonkalokyri.weebly.com/deltaiotaalphasigmamachiomicronlambdaiotakappaomicron-deltaiotakappatauupsilonomicron-gammalambdaomegasigmasigmaiotakappaomicronupsilon-gammarhoalphamumualphatauiotasigmamumuomicrony.html>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5.

«Καλές πρακτικές – ενδεικτικές δραστηριότητες για την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας»

Εκπόνηση: Σπυριδάκη Ειρήνη, Φιλολόγος 13^{ου} Γυμνασίου Ηρακλείου

Επιστημονική επιμέλεια: Σχ. Σύμβουλος Β. Καλοκύρη, 2017-18.

Το υλικό αποτελεί μέρος της παρουσίαση της εισήγησης της Φιλολόγου Ειρήνης Σπυριδάκη (13ου Γυμνασίου Ηρακλείου) στην «6Η Δημερίδα (αλληλο-)διδασκτικής. Διδάσκοντας "με λογισμό και μ' όνειρο". Έμπνευση και δημιουργία στη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στο Γυμνάσιο και το Λύκειο. Μοιραζόμαστε ιδέες και προτάσεις στο ξεκίνημα της νέας χρονιάς 2017-18. Ηράκλειο, δημοτική αίθουσα Ανδρόγεω, Παρασκευή 24 Νοεμβρίου 2017 (απόγευμα) και Σάββατο 25 Νοεμβρίου 2017 (πρωί)

θέμα εισήγησης: Υποστήριξη του γλωσσικού γραμματισμού στο πλαίσιο του Διασχολικού Δικτύου Γλωσσικού Γραμματισμού. «Έμπνευση και δημιουργία» στην παραγωγή υλικού - δραστηριοτήτων για τη Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία στο Γυμνάσιο

Η παρουσίαση (ppt) όλης της εισήγησης είναι διαθέσιμη στις Συνεργατικές ιστοσελίδες, στη δ/ση

<http://diktyofilologonkalokyri.weebly.com/deltaiotaalphasigmamachiomicronlambdaiotakappaomicron-deltaiotakappataupsilonomicron-gammalambdaomegasigmasigmaiotakappaomicronupsilon-gammarhoalphamumualphatauiotasigmamuomicrony.html>

Ενδεικτικές δραστηριότητες φύλλου εργασίας για την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας

Α. Επισκέπτεστε ένα βιβλιοπωλείο, προκειμένου να αγοράσετε ένα λογοτεχνικό βιβλίο που αναφέρεται σε προβληματισμούς των εφήβων. Ποια από τα παρακάτω εξώφυλλα θα σας κινούσαν το ενδιαφέρον; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.

Β. Στο πλαίσιο της αναζήτησης ενός νεανικού μυθιστορήματος, διαβάσετε τα οπισθόφυλλα των παρακάτω βιβλίων (διανέμονται σε φωτοαντίγραφα). Ποια νομίζετε ότι αφορούν σε προβληματισμούς των νέων της ηλικίας σας;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6.

Συνοπτική θεώρηση: ο γλωσσικός γραμματισμός στο σχολείο

Εκπόνηση: Σπυριδάκη Ειρήνη, Φιλολόγος 13^{ου} Γυμνασίου Ηρακλείου

Επιστημονική επιμέλεια: Σχ. Σύμβουλος Β. Καλοκύρη, 2017-18.

Το υλικό αποτελεί μέρος της παρουσίαση της εισήγησης της Φιλολόγου Ειρήνης Σπυριδάκη (13ου Γυμνασίου Ηρακλείου) στην «6Η Διημερίδα (αλληλο-) διδακτικής. Διδάσκοντας "με λογισμό και μ' όνειρο". Έμπνευση και δημιουργία στη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στο Γυμνάσιο και το Λύκειο. Μοιραζόμαστε ιδέες και προτάσεις στο ξεκίνημα της νέας χρονιάς 2017-18. Ηράκλειο, δημοτική αίθουσα Ανδρόγεω, Παρασκευή 24 Νοεμβρίου 2017 (απόγευμα) και Σάββατο 25 Νοεμβρίου 2017 (πρωί)

Θέμα εισήγησης: Υποστήριξη του γλωσσικού γραμματισμού στο πλαίσιο του Διασχολικού Δικτύου Γλωσσικού Γραμματισμού. «Έμπνευση και δημιουργία» στην παραγωγή υλικού - δραστηριοτήτων για τη Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία στο Γυμνάσιο

Η παρουσίαση (ppt) όλης της εισήγησης είναι διαθέσιμη στις Συνεργατικές ιστοσελίδες, στη δ/νση

<http://diktyofilologonkalokyri.weebly.com/deltaiotaalphasigmachiomicronlambdaiotakappaomicron-deltaiotakappataupsilonomicron-gammalambdaomegasigmamaiotakappaomicronupsilon-gammarhoalphamumualphatauiotasigmamuomicrony.html>

Συνολική θεώρηση – Συμπεράσματα

Ο γλωσσικός γραμματισμός γίνεται κατανοητός από τους μαθητές ως ένα **σύνολο πρακτικών λόγου**, δηλαδή ως τρόποι χρήσης της γλώσσας και παραγωγής νοήματος στην ομιλία και στη γραφή.

Αυτές οι **πρακτικές λόγου** συνδέονται στενά με **συγκεκριμένες θεωρήσεις του κόσμου (πεπτοιθήσεις / αξίες)** από **συγκεκριμένες κοινωνικές και πολιτισμικές ομάδες**, διαμορφώνουν την ταυτότητα των ομιλητών και καθιστούν λιγότερο ή περισσότερο αποτελεσματική την επικοινωνία.

Οι **δραστηριότητες** εμπλέκουν όλους τους μαθητές σε μια **πορεία ανακαλυπτικής μάθησης**, ενισχύοντας τη διάθεσή τους να συμμετέχουν ενεργητικά στο μάθημα.

Οι μαθητές συνειδητοποιούν πώς ο **γλωσσικός γραμματισμός** συνδέει άμεσα την ομιλία με τον **μετασχηματισμό της πραγματικότητας** και αναδεικνύει τον **ενεργητικό και υπεύθυνο ρόλο του ανθρώπου** σε αυτόν τον μετασχηματισμό.

Σας ευχαριστώ

Παράρτημα 7.

Αξιοποίηση έργων τέχνης στο πλαίσιο του Προγράμματος Υποστήριξης Γλωσσικού Γραμματισμού.

Βασιλεία (Λιάνα) Καλοκύρη Συντονίστρια Εκπαιδευτικού
Έργου Φιλολόγων ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Κρήτης

Τα έργα τέχνης που ακολουθούν σχετίζονται με τη θεματική του βιβλίου, της ανάγνωσης, της φιλιαναγνωσίας, της μελέτης. Έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον ότι μερικά από αυτά συνδέονται και με τη φύση (δέντρα, λουλούδια, θάλασσα κ.ά.) αποτελώντας μια **πρόκληση σημασιοδότησης** που παραπέμπει σε διάφορες εκδοχές στη σχέση **ανθρώπου-πολιτισμού-φύσης** και ευρύτερα σε διάφορες **οπτικές/εκδοχές για την αειφορία...**

Πέρα από τις διαφορές εποχής, ζωγράφου και τεχνοτροπίας/καλλιτεχνικού ρεύματος, όλα τα έργα τέχνης που παρατίθενται στη συνέχεια έχουν το κοινό χαρακτηριστικό ότι πράγματι, αποτελούν **«έργα τέχνης»**, δηλαδή έχουν **αισθητική** και **πολυσημία**, **είναι ανοικτά σε ερμηνείες και ανάπτυξη κριτικού στοχασμού...**

Μπορούν να αξιοποιηθούν με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους στο πλαίσιο του Προγράμματος Υποστήριξης Γλωσσικού Γραμματισμού, υπηρετώντας **ποικίλους ειδικούς στόχους και ελκύνοντας το ενδιαφέρον των μαθητών**, εφόσον τεθούν στο πλαίσιο της **παιδαγωγικής του γραμματισμού** δηλ. με κριτικές ερωτήσεις, παρατήρηση, στοχασμό/διερεύνηση/αναζήτηση νοημάτων, διάλογο ερμηνευτικό μεταξύ των μαθητών/-τριών, ακόμη και στην κατεύθυνση του «ερμηνευτικού σχολίου» (βλ. πρόγραμμα σπουδών και διδακτικές οδηγίες και αξιολόγηση Λογοτεχνίας στο πλαίσιο του μαθήματος της Γ' ΓΕ.Λ. «Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία»)-**και όχι σαν «μαθησιακά αντικείμενα»** (όχι με έμφαση σε πληροφορίες ιστορικές, τεχνοτροπίας, βιογραφίας

ζωγράφου κ.ά., που δεν ενδιαφέρουν τους μαθητές, αλλά απηχούν μοντέλα γνώσης δασκαλοκεντρικά και «ακαδημαϊκή αντιμετώπιση της τέχνης», που δεν συγκινεί τους νέους)!

Ενδεικτικώς μόνο σημειώνονται οι ακόλουθοι τρόποι αξιοποίησης των έργων τέχνης (ζωγραφικής) που παρακάτω παρατίθενται (μαζί με την πηγή/ ηλεκτρον. δ/νση όπου είναι αναρτημένα).

1. Στο πλαίσιο **της ευαισθητοποίησης, μύησης στην προβληματική και τη θεματική του προγράμματος (αρχική φάση ευαισθητοποίησης)**: Προβολή έργων, σχολιασμός, αναζήτηση κοινών τόπων, ανάδειξη σχέση λογοτεχνίας/ζωγραφικής (ως μορφών τέχνης, εφόσον οι πίνακες το επιτρέπουν → μέσα από την ανίχνευση και κριτική προσέγγιση μπορούν να συνειδητοποιηθούν δραστηριότητες και στόχοι π.χ. καλλιέργεια λόγου, κριτικού στοχασμού → συμφωνία για πρόγραμμα με αυτούς ή άλλους ειδικότερους στόχους, με δράσεις αξιοποίησης έργων τέχνης συστηματικά, π.χ. συζήτηση σε ομάδες, ανακοίνωση στην ολομέλεια, ανάθεση σύντομης γραπτής εργασίας ως εξάσκησης σε γραπτό λόγο κλπ)
2. **Συζήτηση και συναπόφαση με τους μαθητές** για την αξιοποίηση των πινάκων ζωγραφικής σε **δράσεις με στόχους γλωσσικού γραμματισμού**, που επιλέγουν στο πλαίσιο του προγράμματος:

π.χ.

- για **καλλιέργεια δεξιοτήτων προφορικού λόγου**: διάλογο στην τάξη σχετικά με σχολιασμό των έργων τέχνης ή ανάθεση παρουσιάσεων από μαθητές (αντίστοιχα προς... βιβλιοπαρουσιάσεις).
- Για **καλλιέργεια δεξιοτήτων γραπτού λόγου**: συγγραφή κειμένων ως ατομική εργασία μετά από

συζήτηση σε ομάδες και εντοπισμό στοιχείων (π.χ. ερωτήματα που θέτει το έργο, ιδέες/νοήματα που θεωρούν ότι συνάγονται από αυτό κ.ά.)

- **Δημιουργική γραφή με βάση ένα έργο** (σύνθεση ποιήματος, σχολίου, σύνθεση ιστορίας/αφήγησης κ.ά.)

Σημείωση σχετικά με την υλοποίηση: Στο 2. Δίδονται προτάσεις που μπορούν να αποτελέσουν την **ειδικότερη εκδοχή** εφαρμογής του προγράμματος, ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες μαθητών και εκπαιδευτικών. Θα μπορούσε, δηλαδή, να συμφωνηθεί **ως «πρόγραμμα» η αξιοποίηση έργου/έργων τέχνης με σκοπούς ανάπτυξης γλωσσικού (άρα και κριτικού) γραμματισμού**. Στην πράξη, αυτό σημαίνει ότι συναποφασίζεται με τους μαθητές/τριες η **συστηματική**, σχεδιασμένη εφαρμογή τέτοιων δράσεων, **ενταγμένη σε μάθημα** (γνωστικό αντικείμενο) ή μαθήματα (γνωστικά αντικείμενα), είτε **σε σύνδεση με την ύλη** (π.χ. θεματική σχέση πινάκων με ύλη) είτε σε σύνδεση με τους στόχους ανάπτυξης του γλωσσικού γραμματισμού (που ουσιαστικά εντάσσονται στους στόχους κάθε μαθήματος). Ακόμη, το πρόγραμμα υποστήριξης γλωσσικού γραμματισμού με αξιοποίηση έργων τέχνης μπορεί να υλοποιηθεί στο πλαίσιο προγραμμάτων σχολικών δραστηριοτήτων ή σε άλλες ευκαιρίες σχολικών δράσεων...

Ακολουθούν έργα τέχνης (πίνακες ζωγραφικής) των οποίων η θεματική συνδέεται με το θέμα του προγράμματος και μπορούν να αξιοποιηθούν «διδακτικά» στο πλαίσιο ειδικών στόχων εφαρμογής του.

[Ο 2ος πίνακας = από το Μουσείο Μετροπόλιταν της Ν. Υόρκης]

Oleanders, 1888 by Vincent Van Gogh
[πικροδάφνες]

Oleanders

Artist: Vincent van Gogh (Dutch, Zundert 1853–1890 Auvers-sur-Oise)

Date: 1888

Medium: Oil on canvas

Dimensions: 23 3/4 x 29 in. (60.3 x 73.7 cm)

Classification: Paintings

Credit Line: Gift of Mr. and Mrs. John L. Loeb, 1962

Accession Number: 62.24

Description [βλ. στην ακόλουθη δ/νση του μουσείου]

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/436530>

επίσης: ο πίνακας και στοιχεία γι' αυτόν:

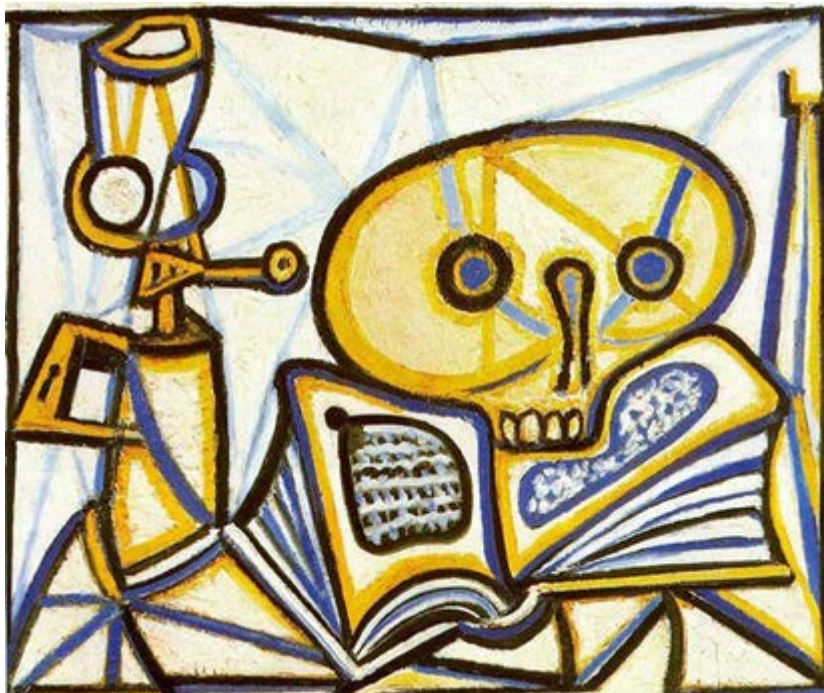
<https://www.vincentvangogh.org/oleanders.jsp>

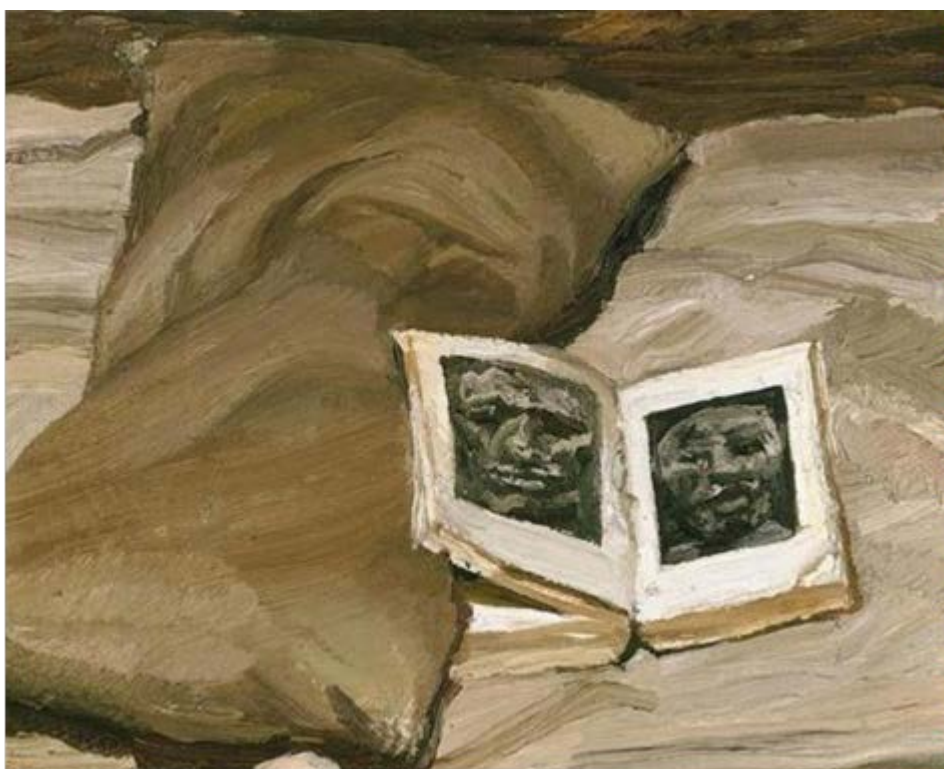
Νεκρή Φύση – Γαλλικά Μυθιστορήματα - Vincent van Gogh 1888
<https://antikleidi.com/2015/03/03/pinakesbibliona/>

Η κοιλάδα από μελάνι – Jacek Yerka 2012
<https://antikleidi.com/2015/03/03/pinakesbibliona/>

Ο γερανός, το βιβλίο και η λάμπα πετρελαίου -Pablo Picasso 1946
<https://antikleidi.com/2015/03/03/pinakesbibliona/>

Με ένα βιβλίο Lucian Freud 1991
<https://antikleidi.com/2015/03/03/pinakesbibliona/>

Βάζο με λουλούδια στο παράθυρο. Paul Gauguin 1881
<https://antikleidi.com/2015/03/03/pinakesbibliona/>

Πορτρέτο ενός άνδρα με ένα βιβλίο- Parmigianino
<https://antikleidi.com/2015/03/03/pinakesbibliona/>

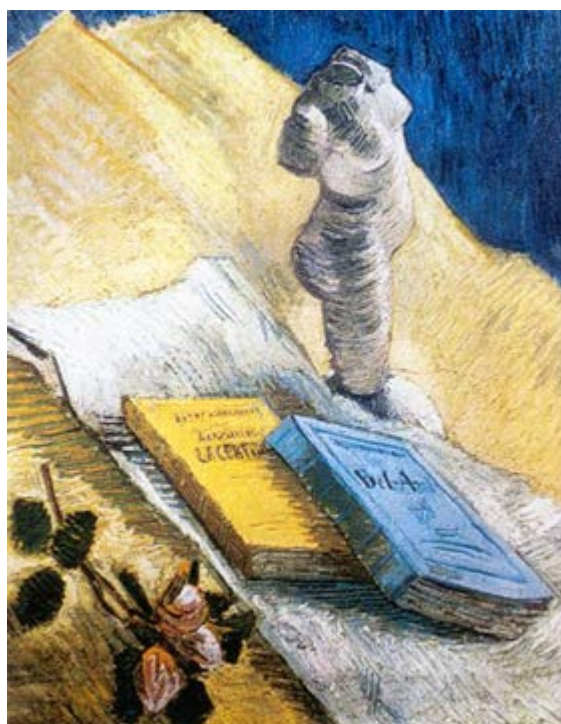
Βάζο με λουλούδια κι ένα βιβλίο δίπλα στο παράθυρο – David Burliuk 1954
<https://antikleidi.com/2015/03/03/pinakesbibliona/>

Το βιβλίο της θάλασσας David Burliuk
<https://antikleidi.com/2015/03/03/pinakesbibliona/>

Δυο χέρια που κρατούν ένα ζευγάρι βιβλία -Albrecht Durer
<https://antikleidi.com/2015/03/03/pinakesbibliona/>

Νεκρή φύση με γύψινο αγαλματίδιο, ένα τριαντάφυλλο και δύο μυθιστορήματα
 Vincent van Gogh 1887
<https://antikleidi.com/2015/03/03/pinakesbibliona/>

Π. Πικάσσο, *δύο κορίτσια που διαβάζουν*. 1934. Βρίσκεται στο Μουσείο Τέχνης του Πανεπιστημίου του Michigan (University Michigan Museum of Art).

Πάμπλο Πικάσο: *Η ανάγνωση*, 1953

Π. Πικάσσο, Διαβάζοντας στο τραπέζι. 1934. Βρίσκεται στο Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης στη Ν.Υόρκη (Metropolitan Museum of Art. New York).

Π. Πικάσσο, Κεφάλι γυναίκας που διαβάει. 1906

Henri Matisse, *The silence that lives in houses*,
1947, 61 x 51 cm, Private Collection

Πικάσο

Π. Πικάσσο, *The reading woman* 1937

Βλ. πίνακες «φιλιαναγνωσίας» του Πικάσο:

<https://anthologio.wordpress.com/2017/07/16/%CE%AC-%CE%AC-%CE%AF-%CE%AC/>

Βασιλεία (Λιάνα) Καλοκύρη
Συντονίστρια Εκπαιδευτικού Έργου
Φιλολόγων - ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Κρήτης

Επιλογικά

Αγαπητοί και Αγαπητές Συνάδελφοι,

Ας προσπαθήσουμε να υποστηρίξουμε μαζί, εν είδει στοχοκεντρικού Προγράμματος, με δράσεις, τον γλωσσικό γραμματισμό των μαθητών/-τριών, στο πλαίσιο της ειδικότητάς μας και σε συνεργασία με άλλες ειδικότητες εκπαιδευτικών Δ/θμιας Εκπ/σης (επιστημονικής αρμοδιότητας των Σ.Ε.Ε. της Συντονιστικής Ομάδας του Προγράμματος).

Ευχαριστώ πολύ για την καλή διάθεση συνεργασίας μας!

Συναδελφικά,

*Βασιλεία (Λιάνα) Καλοκύρη
Συντονίστρια Εκπαιδευτικού
Έργου Φιλολόγων
ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Κρήτης*

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ
ΣΧΟΛ. ΕΤΟΣ 2019-20**

**Εκπόνηση – Επιστημονική επιμέλεια προγράμματος
ΒΑΣΙΛΕΙΑ (ΛΙΑΝΑ) ΚΑΛΟΚΥΡΗ
ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΡΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ
ΠΕ.Κ.Ε.Σ. ΚΡΗΤΗΣ**